

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Латински тип нотаријата

(мастер рад)

Ментор: доц. др Новак Крстић

Кандидат: Марија Јовановски

Број индекса: М009/18-О

Ниш, 2020.

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
I. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ЛАТИНСКОГ НОТАРИЈАТА.....	3
1. Месопотамија и Египат.....	4
2. Грчка и Рим.....	5
3. Византија и Франачка.....	7
4. Болоњска школа – Италија.....	8
5. Француска.....	9
6. Аустрија и Немачка.....	10
7. Средњовековна Србија.....	12
II. КАРАКТЕРИСТИКЕ ЛАТИНСКОГ ТИПА НОТАРИЈАТА.....	13
1. Јавни бележник као носилац јавне функције.....	13
2. Независност и самосталност јавног бележника.....	15
3. Јавни бележник као стручњак из области права.....	17
4. Вршење јавнобележничке делатности као искључиво занимање.....	17
III. НАЧЕЛА НОТАРСКЕ ДЕЛАТНОСТИ У СИСТЕМУ ЛАТИНСКОГ НОТАРИЈАТА.....	18
1. Начело слободног приступа нотару.....	19
2. Начело поверљивости.....	20
3. Начело непристрасности.....	21
4. Територијални принцип.....	22
5. Начело поучавања странака.....	23
6. Остала начела.....	24
IV. УЛОГА И ЗНАЧАЈ ЛАТИНСКОГ НОТАРА У ПРАВНОМ ЖИВОТУ.....	25
1. Заштита правне сигурности и јавног интереса.....	26
2. Улога нотара у растерећењу судова.....	27
3. Остале сфере значаја делатности нотара.....	29
V. ЛАТИНСКИ БЕЛЕЖНИК У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПРАВУ ЗЕМАЉА СА ПРОСТОРА БИВШЕ СФРЈ.....	30

1. Закон о јавним бележницима из 1930. године.....	30
2. Нормативни оквир јавног бележништва у државама насталим распадом СФРЈ...	31
3. Услови и поступак именовања и престанак обављања делатности јавног бележника.....	33
3.1. <i>Право Републике Србије</i>	33
3.2. <i>Право бивших југословенских република</i>	35
4. Делокруг послова јавног бележника.....	39
4.1. <i>Делокруг јавнобележничких послова у Републици Србији</i>	39
4.1.1. Јавнобележничке исправе.....	39
4.1.2. Јавнобележнички депозит.....	44
4.1.3. Делегирани послови.....	44
4.2. <i>Делокруг јавнобележничких послова у бившим југословенским републикама</i>	46
5. Одговорност јавног бележника.....	50
5.1. <i>Одговорност нотара у праву Републике Србије</i>	50
5.2. <i>Одговорност нотара у правима бивших југословенских република</i>	52
VI. ОСТАЛИ ТИПОВИ НОТАРИЈАТА. РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЛАТИНСКОГ И ДРУГИХ ТИПОВА НОТАРИЈАТА.....	54
1. Англосаксонски тип нотаријата.....	54
2. Државни нотаријат.....	57
3. Најзначајније разлике између латинског, англосаксонског и државног нотаријата.....	59
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	63
Попис коришћене литературе.....	66
Попис коришћених електронских извора.....	69
Попис коришћених правних прописа.....	70
Сажетак и кључне речи.....	72
Summary and key words.....	73
Биографија аутора.....	74

УВОД

Државни систем од давнина тежи изналажењу правних инструмената како би олакшао послове које намеће свакодневица датог доба. Још у историјском периоду када не бисмо могли говорити о постојању државе у савременом, модерном контексту каквог га данас познајемо, државни апарат који је постојао у неразвијеним формама државне организације осмишљавао је разне правне институте ради олакшавања живота људи, јер се одувек настојало да се разноврсни животни односи правно уреде. Као резултат настојања да се обезбеди целисходније функционисање целокупног правног система, уведена је установа јавног бележничтва. Нотаријат данас познају бројне земље света, а с обзиром на мноштво разних утицаја оформио се у различитим модалитетима, који се одликују битно другачијим карактеристикама. Наш законодавац определио се за латински тип бележника, као и већина држава које припадају европско-континенталном правном кругу.

Најпотпунију дефиницију латинског нотара дала је Међународна унија латинских нотара:¹ „Латински нотар је учени правник коме је поверена јавна функција да прима изјаве воље странака, да их разјашњава и уобличије у правну форму и да у том циљу саставља одговарајуће исправе које добијају снагу јавних исправа. Даље, он чува изворнике исправа и израђује њихове преписе, који представљају потпуни доказ о садржини изворника. У његову функцију спада и јавно потврђивање чињеница. У свим државама чланицама Уније јавном бележнику је додељена активна улога; он има двоструки задатак: он у својству ученог правника саветује странке, а у својству имаоца јавне функције саставља исправе“.² Законом о јавним бележницима Краљевине Југославије из 1930. године³ уведена је професија нотара латинског типа на нашем правном подручју.

¹ Међународна унија нотара је невладина организација основана да промовише, координира и развија послове и активности нотара широм света и да обезбеди углед и независност неопходну за пружање оптималне услуге појединцима и друштвима кроз блиску сарадњу између нотарских комора. Основана је 1948. године у Буенос Аиресу од стране представника нотарских комора деветнаест земаља. Наведено према: <http://notarrs.com/unija/pdf/MEDJUNARODNA%20UNIJA%20NOTARA.pdf>, преузето: 11. 08. 2019. године.

² Преузето из: Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву; у: Лилић С. (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, књига 1, Београд, 2011, стр. 157.

³ *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 20/1930, 22/1931 и 72/1931.

Више од шест деценија након што је 1944. године овај закон престао да важи,⁴ доношењем Закона о јавном бележништву 2011. године,⁵ нотаријат је изнова уведен у српско право. Тиме је ова нова правосудна професија постала веома значајан део наше правне свакодневице. Актуелни закон је више пута мењан и допуњаван како би се отклонили сви недостаци и празнине уочене у пракси, али он је у својој сржи остао доследан латинском типу бележника. Овај закон одређује јавног бележника као самосталног и независног стручњака из области права, именованог од стране министра надлежног за правосуђе, који на основу јавних овлашћења прихвата од странака изјаве воље, даје им потребну писану форму и о томе издаје исправе које имају карактер јавне исправе, чува оригинале тих исправе и друге документе који му буду поверени, издаје преписе исправа, јавно потврђује чињенице и предузима друге радње и друге послове одређене законом.⁶

Предмет овог мастер рада јесте сагледавање латинског типа јавног бележника, начела на којима се његов рад заснива, његових карактеристика и услова који су прописани за избор, улоге у правном животу и делокруга послова које обавља. Развој латинског нотаријата биће сагледан кроз векове све до данашњих дана, са посебним нагласком на делатност бележника у савременом праву. Настојаћемо да латински тип јавног бележништва што свеобухватније анализирамо, како би се шира читалачка јавност боље упознала са овим веома значајним институтом, чија важност у нашем правном животу стално расте. Како је ово релативно нова установа код нас, на њен даљи развој утицаће разни чиниоци праксе, а свакако и ставови и мишљења стручне јавности. Кроз уочавање и разјашњење елемената и карактеристика латинског нотаријата, као и важеће домаће и упоредне регулативе која уређује јавно бележништво, бићемо у прилици да уочимо нормативне недостатке и укажемо на могућност побољшања постојећих законских решења у српском праву.

Изучавање ове проблематике подразумева коришћење одређених научних метода. Тако, нормативни метод биће примењен ради анализе законских прописа у области јавног бележништва. Историјским методом биће дато објашњење историјског постанка и развоја

⁴ М. Živković, V. Živković, О увођењу јавног бележништва у Србији, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 63, (2), 2013, стр. 435.

⁵ Закон о јавном бележништву, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 44/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015. Даље: ЗОЈБ.

⁶ Видети: чл. 2, ст. 3. и 4. ЗОЈБ.

латинског типа бележништва до савременог доба. Упоредноправним методом биће објашњен институт јавног бележништва компаративно сагледан у светлу земаља бивше СФРЈ, а биће указано и на решења из Немачке и Велике Британије у вези са другим типовима нотаријата – државним и англосаксонским.

Рад је структурисан тако да, поред увода и закључка, садржи поглавља која се односе на: постанак и историјски развој латинског типа бележништва; карактеристике латинског типа нотаријата; начела на којима се заснива јавнобележничка делатност; улогу и значај латинског нотара у правном животу; латинског бележника у праву Републике Србије и у праву земаља бивше СФРЈ и то кроз поимање услова и поступка именовања као и престанка обавља службе јавног бележника, делатност коју обавља и одговорност коју сноси за обављање послова из свог делокруга. На крају, указаћемо на извесне сличности, а нарочито на разлике између латинског, англосаксонског и државног бележништва.

I. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ЛАТИНСКОГ НОТАРИЈАТА

Да бисмо разумели савремена законска решења која уређују латински тип јавног бележништва морамо познавати његов историјски развој, јер одатле уочавамо на којим мотивима, циљевима и идејама је успостављен. У наставку желимо да дамо потпунији историјски осврт на настанак бележника каквог познајемо данас. У целокупној историјској генези магловито се назире зачеци ове установе, јер она није од почетка постојала у свом „савременом и изграђеном“ облику. Кроз свој еволуциони развој, установу јавног бележништва можемо сагледавати са првим облицима државног уређења од Месопотамије и Египта, преко средњовековних држава, те данашњих модерних уређења где припада и наша земља. На овај начин добијамо одговор на питања: одакле датирају корени латинског нотаријата и где се налазе зачеци јавног бележништва каквог данас познајемо и јавнобележничког права?

С обзиром на разноликост у приступању регулације овог института у својој генези у прошлости у овом делу рада дали смо преглед његовог развоја кроз државе Месопотамије, Египта, Грчке, Рима, те Византије, Франачке, Италије, Француске, Аустрије и Немачке, као и његово успостављање у средњовековној Србији.

1. Месопотамија и Египат

Прве цивилизације, посматрајући историјски контекст, настају у долинама река Тигра и Еуфрата. Са развојем писмености, касније и законодавне активности, те развојем друштвено-економских односа, јавила се потреба за новом професијом како би трансакције међу људима биле забележене.⁷ Те послове обављала је посебна група људи који су радили као државни службеници за владара.⁸ Њихово обављање било је релативно једноставно, будући да услед поплава које су стално захватале подручје тадашње Месопотамије, меке земље било је у изобиљу, те су се од ње могле правити глинене плоче на којима су се записивале извршене трансакције.

Бележећи прве облике облигационих односа, тадашњи писари су формулисали уговоре, у прилог чега говори низ украсних и унапред осмишљених речи које су уносили на основу претходно изражене сагласности странака о битним елементима. На тако сачињеном документу наводили су имена странака, предмет уговора и стављали свој печат као оверу уговора, а за тај посао добијали су одговарајућу накнаду.⁹ Функција ових службеника је била само у помагању обављања правног промета од стране стручне особе, а уз истовремено очување непристрасности у односу на странке, и у једнакој заштити њихових интереса.¹⁰

Друга историјски најстарија и најпознатија цивилизација – Египат, није много у развоју одступила од Месопотамије. Овде се као подлога за писање користио папирус, те због тога нема много сачуваних докумената. Такође, као посебна професија постојао је државни писар који је бележио и архивирао акте за владара, али и помагао неуком становништву у састављању уговора који су се свакодневно закључивали на овим просторима. Забележено је да су се веома често састављали документи за случај смрти, при чему су и жене биле уговорне стране у једном броју њих, те да је тако састављен акт о последњој вољи уговарача чувао сâм писар све до тренутка њихове смрти.¹¹ Значај

⁷ Е. Оруџ, *Savremene tendencije u razvoju institucije notara, Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, Vol. 8, Issue 4, 2011, стр. 134.

⁸ С. Аврамовић, *Правноисторијски аспекти нотаријата*, у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, стр. 38.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ В. Вулетић, *Латински нотаријат – темељи и изградња, Правни живот*, бр. 12, 2012, стр. 63.

¹¹ *Ibid.* стр. 64.

записивања уговора на овај начин огледао се и у специфичности решавања сукоба надлежности, тако што су меродавно право и судска надлежност одређивани с обзиром на језик на коме је написан акт, у случају када су уговарачи били различите народности.¹²

2. Грчка и Рим

Стара Грчка држава, са својим полисима Атином и Спартом, сматра се творцем многих савремених правних института и инструмената. Тако су још у IV веку пре нове ере имали своје нотаре, али у односу на њихов савремени појам уочавају се само одређени атрибути сличности. Сведочења о њиховом постојању дата су кроз текстове тадашњих писаца, пре свега Аристотела, који је у својим списима забележио да одређени државни службеници, са високим моралним својствима, врше функције које у савременом смислу обављају јавни бележници.¹³

Сачувани извори сведоче о постојању тзв. астинома, а у каснијем историјском развоју и мнемона. Астином је службеник чија је улога да уобличава изјаву последње воље будућег оставиоца у присуству сведока, да је печати, а онда предаје на чување његовим пријатељима или рођацима.¹⁴ Занимљиво је да то није била обавеза наметнута од стране државе, већ само жеља тадашњег будућег оставиоца да о овако важном послу остави одређени доказ. Мнемон, као посебни државни службеник, памтио је судске пресуде, а затим сведочио о њиховој садржини, а са развојем правних односа почели су да обезбеђују публицитет промета непокретности.¹⁵

У домаћој и литератури на страном језику скоро је неподељено мишљење да се корени латинског нотаријата формирају у старој Римској држави, али ни један институт који је настао на тим просторима не може се подвести под савремени смисао нотаријата. Међутим, постоји велики допринос уобличавању те идеје.¹⁶ Најпре, Римљани, као и сви други народи на почецима формирања своје државе, имају писаре као јавне чиновнике,

¹² С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 39–40.

¹³ *Ibid.* стр. 41–42.

¹⁴ *Ibid.* стр. 43–44.

¹⁵ *Ibid.* стр. 44.

¹⁶ Н. Селаковић, Корени латинског типа нотаријата, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3, 2017, стр. 156.

чији је назив *scribae* (овај посао обављали су робови, ослобођеници или писмени Грци). Примарни посао скриба био је да записују важније одлуке и догађаје, а касније их преписују у више примерака, како би се боље очували. Касније, бројни државни органи имали су своје скрибе који су се различито називали, према органу у којем су радили, а који су записивали одлуке тих органа, преписивали законе, водили записнике са седница и др. и за то примали државну плату. У даљем раздобљу јављају се и посебне врсте скриба који су се бавили писањем приватних докумената како би обезбедили одређену дозу њихове веродостојности и како би се лакше доказало да је неки правни посао закључен.¹⁷

Занимљиво је да у Римској држави, и то у I веку пре нове ере, настаје назив „нотар“ који је и данас у употреби, без обзира што ни приближно није одражавао оно што у савременом смислу представља јавни бележник.¹⁸ Тада је он само пуки техничар који записује све што су тадашњи писци и државници говорили. Термин „нотар“ (*notarius*) потиче од речи *notae* којим су се називале посебне врсте скраћеница које је користио писар Тирон, бележећи све што је Цицереон говорио, а којима је постизао већу ефикасност при записивању. Особе које су усвојиле ову технику брзог писања и користили се "нотама" звали су се *notarii*.¹⁹ Из ове групе издвајају се *librarii*, који преписују законе, одлуке и сл. а затим издају њихове преписе оверене званичним печатом, који су имали карактер јавног акта који се није могао оспоравати. Међутим, овакви службеници били су преписивачи без икаквог повереног овлашћења од стране државе за састављање исправа.

У IV веку нове ере јавља се посебна врста државних чиновника који почињу да сличе ономе што се данас подразумева под јавним бележником, и због којих се римско право и сматра колевком нотаријата, а то су *tabelliones*. Они су посебна врста *scribae* и у почетку су само записивали документа, али касније због значаја правних послова који су се преваходно закључивали само усмено, а уговарачи се ослањали само на међусобно поверење ради њиховог извршења, мењају своју функцију. Када је *bona fides* ослабила, табелиони су почели да записују најзначајније правне трансакције и те исправе које су сачињавали имале су много већу доказну вредност.²⁰ Сам назив *tabelliones* потиче од табела сачињених од дрвета, пресвучених слојевима воска на којима се металном

¹⁷ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 47.

¹⁸ Е. Ђикић, М. Радовић, С. Суљевић, *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010, стр. 15.

¹⁹ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 49.

²⁰ *Ibid.* стр. 51.

писаљком исписивао садржај, а на предњој страни назначавала ознака предмета који се налазио на унутрашњим странама. Повезиване су жицом и печатење са онолико печата колико је било странака и сведока.²¹ Табелиони су имали своје „канцеларије“ на римском форуму, где су уз накнаду обављали делатност приватних бележника.²²

Табелиони, међутим, нису представљали лица од јавног поверења, нити је држава на њих преносила део својих овлашћења, а акти који су сачињавали имали су велику, али не и апсолутну правну снагу. Њихов положај јачао је постепено. Пре свега, први корак ка јачању доказне снаге њихове исправе био је у омогућавању од стране државе да те акте депонују у државну архиву, па су услед тога у тој служби могли да буду само најугледнији и слободни римски грађани.²³ За време цара Јустинијана остварен је други корак у јачању њиховог положаја на тај начин што им је држава доделила посебан прстен којим би печатали документа, те им је на тај начин исказала поверење, али и почела да их контролише кроз добијено одобрење за свој рад.

Посматрајући целокупни период Римске државе, кроз њене успоне и падове, може се извести закључак да су табелиони "само преци, али не и претходници данашњих нотара".²⁴ Њихови акти нису добили својство јавне исправе нити извршност, те није постојала обавезност састављања исправа код табелиона.²⁵

3. Византија и Франачка

Историјски гледано, хеленизацијом некадашњег Римског царства оно наставља да живи у свом источном делу као Византија, а у западном као Франачка. Готово да није било промена у постојању института нотара јер је он наставио да егзистира као табелион. Овде долази до појаве новог назива – номик. Суштинских разлика у односу на табелионе скоро да и није било.

И у Византији приватни бележници, најчешће свештена лица, имају своје канцеларије, места где обављају посао, састављају исправе, а њихов положај најцеловитије

²¹ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, Београд, 2007. стр. 23.

²² С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 52.

²³ *Ibid.* стр. 53.

²⁴ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 26.

²⁵ В. Црњански, *Извршност јавнобележничког записа*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, 2018, стр. 48.

је регулисан Јустинијановим новелама.²⁶ Утицај на њихов развој извршило је законодавство цара Лава VI Мудрог крајем IX и почетком X века, олично у Епарховој књизи, чије прво поглавље је регулисало положај табелиона, те се он сматра и првим нотарским кодексом на свету.²⁷ У њему су предвиђени услови за постављање табелиона који се називају и писци уговора – *ymboulograpei*. Тада их бирају постојећи табелиони и њихов председник коморе и то само из редова познаваоца права и људи високих моралних вредности. Касније се о томе обавештава управник града коме полажу заклетву, те добијају благослов у цркви, а након избора председнику коморе дају златнике као гаранцију за квалитет у обављању посла. И овде нотар остаје само приватни бележник, који за обављени посао добија одређену накнаду, а његове исправе немају карактер јавних исправа.²⁸

Падом Западног Римског царства настаје нова држава Франачка, која попут Византије преузима институт табелиона. Карактеристично је да су овде забележене три групе нотара: 1) бележници као свештена лица који у судском поступку воде записнике и припремају документа која војводе печате, тако да постају јавне исправе, 2) бележници краљевог суда који има карактер вишег суда, а пред њима су се закључивали и велики правни послови о којима су странкама издаване исправе у краљево име и 3) папски нотари које именује папа.²⁹

4. Болоњска школа – Италија

У XI и XII веку, након распада Франачке државе, на простору бивше државе у једном њеном делу формира се Италија. На подручју њених градова настају почеци модерне институције нотара.³⁰ Велики допринос има град Болоња и тзв. Болоњска правна школа у којој се изучавало римско право. За овај град везује се и настанак прве нотарске школе 1228. године (*Scuola di notariato*),³¹ у којој су се школовали и лаици, као и

²⁶ О овим бележницима сведоче Јустинијанове новеле и то 73 и донекле 90.

²⁷ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 57.

²⁸ *Ibid.* стр. 56–57.

²⁹ *Ibid.* стр. 66–67.

³⁰ В. Црњански, *op. cit.* стр. 52.

³¹ В. Вулетић, *op. cit.* стр. 73.

формирање професионалне организације нотара *Collegi notarili*. Она је допринела стварању вештине израде нотарског акта који је подлегао строгим правилима форме, од подношења захтева, бележења садржине, описа предмета и потписа странака.

Значај овог периода огледа се у чињеници да нотари постепено добијају статус особе од јавног поверења, почињу самостално да састављају и издају акта, гарантујући истинитост чињеница садржаних у њима, а исте добијају и карактер исправа од „јавне вере“, које се уписују у посебну књигу (имбревијатура) из које се преписи издају странкама.³² Други битни елемент самосталности нотарске исправе јесте њена извршност, која се као посебно својство јавља у XIII веку, тако да се нпр. за извршавање уговора који сачине нотари није тражила сагласност суда.

5. Француска

Утицај из Италије проширио се током средњег века читавом Европом, на Шпанију, Аустрију, Француску, захваљујући доприносу глосатора и постглосатора у процесу рецепције римског права. Сматра се да се почеци савременог латинског нотаријата налазе управо у Француској, због тога што су исправе које су нотари тамо издавали имале важност аутентичног документа са карактером обавезујуће јавне снаге.³³ У Француској су нотари у почетку бирани из редова свештених лица, а то је променио краљ Шарл VII победник, док Франсоа I Валоа уводи да се акти које састављају нотари пишу на француском, а не на латинском језику, и имају снагу извршне исправе, а кандидати морају бити изузетних моралних особина.³⁴ Под владавином Луја XIV нотарски акти морају имати печат са краљевским овлашћењем, па је на тај начин укинута њихова зависност од судске власти.³⁵ Тако нотари добијају јавна овлашћења.

Законом о бележницима из 1803. године донетим под Наполеоновом владавином, у потпуности је реформисан нотарски позив тако да он постаје „државни повереник, добија државни печат и преузима део јавних овлашћења, а његова исправа постаје јавна“.³⁶

³² С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 69.

³³ Н. Селаковић, *op. cit.* стр. 161.

³⁴ *Ibid.* стр. 162.

³⁵ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 70.

³⁶ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 29.

Нотари постају државни службеници независни од политичке власти, а услови за њихов избор су веома строги. Добијају овлашћења да поред састављања, чувају исправе, као и да заступају странке у стварима које су у непосредној вези са исправом.³⁷ Овим законом установљено је и надзорно тело јавнобележничке струке, број јавнобележничких места одређивала је правосудна управа, а именовање је било у надлежности правосудних органа. Документи састављени пред јавним бележницима имали су посебну доказну снагу.³⁸ Француски грађански законик из 1804. године предвидео је обавезну нотаријалну форму за одређене правне послове и то: сагласне изјаве брачних другова дате пред судом у погледу развода, признање ванбрачног детета, поклон међу живима, хипотекарни уговор, изјава заступника малодобног лица.³⁹ Нотари не могу да обављају послове за блиске сроднике, а њихов акт мора да садржи име, презиме и домицил странака као и њихове потписе, који потписује и нотар, како то наводи проф. Салма.⁴⁰

Из свега напред наведеног о уређењу установе нотара произлази да је на тај начин обезбеђена већа сигурност економског промета и трговинских односа, који је условио општи развој целокупне цивилизације тога доба.

6. Аустрија и Немачка

Нотаријат се у Немачкој почео развијати под утицајем Италије још у XIII веку. Доношењем Царског законика о нотаријату немачког императора Максимилијана I из 1512. године, под чијим окриљем долази и до рецепције римског права, оформљен је нотаријат на подручју читавог царства, а нотарска служба постаје државна. Максимилијан је на овај начин желео постићи јединствено уређење нотарске службе на подручју читаве државе. Нотари морају бити часни, поштени људи који познају право, а за узврат добијају плату за свој рад.⁴¹ Тако се овде формирало посебно државно бележништво у којем је

³⁷ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 70.

³⁸ S. Zimmermann, A. Schmitz-Vornmoor, Javnobilježnička služba u Europskoj uniji, filozofija struke i trendovi razvoja, harmonizacija i ujednačavanje, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 59, (6), 2009, стр. 1223.

³⁹ J. Салма, Конвергенција европског нотаријалног права, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2, 2012, стр. 54.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 72.

бележник државни службеник, који за обављање посла прима плату.⁴² Међутим, овај развој бележничке службе у Немачкој био је кратког даха, с обзиром на то да је дошло до распада тадашњег царства. После уједињења немачких земаља, било је покушаја да се под утицем француског закона на јединствен начин уобличи јавнобележничка служба у Немачкој. Ипак, тек је 1961. године основан Савезни нотарски ред, чиме је на јединствен начин успостављена јавнобележничка служба, уклањањем свих историјских разлика које су постојале на почетку њеног стварања. Међутим овај релативно сложени историјски развој јавнобележничке службе у Немачкој довео је касније до постојања три паралелна облика нотаријата: искључивог нотаријата (тј. нотаријата латинског типа), државног нотаријата (систем у којем су нотари државни службеници) и нотара-адвоката.

Јавнобележнички систем у Аустрији развијао се најпре под утицајем Немачке и њеног Царског законика о нотаријату, све до доношења Општег закона о судовима 1781. године, када су менични протести остали једини акти у надлежности бележника, тако да бележничка служба губи на значају.⁴³ Нотаријат се касније развија под утицајем Француске, нарочито након доношења Закона о нотарима из 1850. године, који се ослањао на решења из француског права.⁴⁴ Аустрија касније формира и сопствени институционални оквир, којим је уобличен мешовити систем ове установе. Важећи Нотаријални закон усвојен је још 1871. године и он, са одређеним изменама, важи и данас.

Услови за избор нотара веома су ригорозни, а након избора они полажу веома висок износ средстава као јемство. Кандидат за бележника мора да обави четворогодишњу праксу као бележнички помоћник, положи комплексан бележнички испит, и он бива именован од стране председника Коморе. Због великог угледа који уживају, бележници су и нека врста посредника код решавања спорова, а имају и значајан утицај на изградњу прописа у овој области. Држава им делегира део јавних овлашћења, али нотари нису државни службеници већ лица од јавног поверења. Овлашћени су чак и да директно, електронским путем, уносе и измене у регистар непокретности, а имају значајна овлашћења и у сфери породичних односа.⁴⁵

⁴² *Ibid.*

⁴³ I. Vrcić, *Institut javnog bilježništva osvrtno na promet nekretnina u latinskom tipu notarijata*, završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2018, стр. 20.

⁴⁴ В. Вулегић, *op. cit.* стр. 76.

⁴⁵ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 73.

7. Средњовековна Србија

На подручју средњовековне Србије до појаве установе нотара дошло је под утицајем римске и културе западне Европе. У свим словенским земљама на Балкану постојале су особе јавне вере – пристави, које је регулисао и Душанов законик.⁴⁶ У почетку, пристави су одређивани у појединачним ситуацијама, а задатак им је био да утврђују одређене правно релевантне чињенице и о томе дају свој исказ, јер су њихове изјаве уживале заштиту јавне вере.⁴⁷ Касније, почињу да обављају сталну службу, те дају изјаву о чињеницама које су чули и видели, а нарочито су имали значајну улогу приликом закључивања важних и вредних правних послова, јер су извештавали судију о уговору чијем су закључењу присуствовали.⁴⁸ Пристави су учествовали у позивању странака на суд, водили су истрагу за нека кривична дела, испитивали сведоке и учествовали у извођењу других доказа.⁴⁹

Да би једно лице било пристав није било потребно да има правничко знање, већ само високе моралне квалитете. Исправе сачињене у присуству пристава нису имале снагу апсолутног доказа и могле су да буду оспораване. Душанов законик предвиђао је веома ригорозне казне за несавесне приставе у виду одсецања руке и резања језика. За успешно обављен посао исплаћивана му је приставштина.⁵⁰

Велики допринос јавнобележничком позиву у средњовековној Србији дали су и наслеђени утицаји Византије. Јавни бележници звали су се номици или иномици.⁵¹ Када је краљ Милутин крајем XIII и почетком XIV века освојио византијско подручје дошло је до преузимања и овог назива за тадашње бележнике, али и њихових функција. Номик је лице вично праву и правилном писању докумената, и његова је основна делатност била састављање правних послова у писаној форми онима који то од њега затраже. Својим потписом потврђивао је да су сви захтеви форме испоштовани. Ипак, номичка исправа није имала доказну снагу данашње јавне исправе.⁵² Значај номика увећао се у време цара

⁴⁶ М. Živković, V. Živković, *op. cit.* стр. 434.

⁴⁷ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 59.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.* стр. 60.

⁵⁰ *Ibid.* стр. 61.

⁵¹ В. Црњански, *op. cit.* стр. 51.

⁵² *Ibid.* стр. 49 и 51.

Душана, мада су они постојали само у областима у којима су привредни развој и трговина били развијени. Зато се може закључити да су пристави били знатно бројнији и да је ова установа, која се сматра творевином тадашње српске државе, имала у оно време већи значај.

II. КАРАКТЕРИСТИКЕ ЛАТИНСКОГ ТИПА НОТАРИЈАТА

Модел латинског типа нотаријата прихваћен је данас у већини држава у Европи, а неке од њих су: Немачка, Аустрија, Француска, Шпанија, Италија, Грчка, Чешка, Пољска и друге, као и све државе које се налазе на простору некадашње Југославије.⁵³ У регулативи јавног бележничтва постоје извесне разлике, али се свакако могу издвојити неке опште карактеристике латинског бележничтва. Распрострањеност ове установе у великом броју земаља указује на значај упознавања са њима. У овом делу рада даћемо преглед најзначајних одлика латинског типа нотара. Најзначајније одлике латинског бележника јесу следеће: 1) носилац је јавне функције, 2) врши је као независан и самосталан правник, 3) од кога се захтева одговарајући ниво стручне оспособљености да би могао да пружи превентивну правну заштиту⁵⁴ и 4) по правилу, нотарску делатност обавља као искључиво занимање.

1. Јавни бележник као носилац јавне функције

Када се за јавног бележника каже да је носилац јавне функције, то значи да му држава поверава вршење послова који спадају у њена суверена, јавна овлашћења.⁵⁵ Нотар не обавља ни адвокатску, ни државну, већ особену и издвојену делатност, односно јавну службу,⁵⁶ тј. службу од јавног поверења. Јавно бележничтво је правосудна професија и сматра се једним од зупчаника правосудног система.⁵⁷

⁵³ I. Vrcić, *op. cit.* стр. 31.

⁵⁴ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 158.

⁵⁵ А. Јакшић, Нотаријат као јавна служба; у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, стр. 90.

⁵⁶ З. Томић, Општа јавноправна обележја нотаријата, у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, стр. 196.

⁵⁷ Д. Кнежић-Поповић, Правна природа јавног бележничтва, *Правни записи*, бр. 2, 2010, стр. 350.

Једно јавно овлашћење може бити трајно пренето у надлежност нотара од стране државе, те га она остварује искључиво преко њега; затим може бити трајно пренето, али под посебним околностима и посебним условима, те тада представља супсидијарну надлежност нотара; или се може сагледавати као конкурентска надлежност, када уз могућност да и нотар обавља одређени посао, исто овлашћење задржава и државни орган. Такође, надлежност може бити и делегирана, када се појединачном одлуком надлежног органа нотару преносе одређена овлашћења.⁵⁸ Дакле, послови које нотар врши могу бити у његовој изворној надлежности, када то произлази из законских одредаба, или може вршити поверене послове, када му спровођење појединих поступака или вршење процесних радњи делегира суд или неки други државни орган, на основу законског овлашћења. Тако, у зависности од опредељења законодавца, њему може бити поверено самостално вођење појединих поступака (нпр. оставинског поступка), односно предузимање појединих радњи у поступку (нпр. попис и процена заоставштине) било на основу самог закона или на закону заснованој судској одлуци, затим поверавају му се послови око састављања исправа, издавања потврда, оверавања записника са седница органа акционарског друштва и многи други послови.⁵⁹ Ипак, кључним критеријумом за квалификовање бележничтва као јавне службе сматра се то што је држава пренела на нотаре своја оригинарна овлашћења у сфери састављања, потврђивања и оверавања исправа.⁶⁰

Нотарев печат који има право да користи након именована замењује судски печат.⁶¹ Јавнобележнички састављена исправа (запис), и приватна исправа коју је потврдио (солемнизовао) јавни бележник имају доказну снагу јавне исправе. Јавна исправа је она коју је у границама својих овлашћења и прописаном облику издао државни орган, као и друга организација или лице које врши јавна овлашћења поверена законом, која доказује истинитост оног што се у њој потврђује или одређује, а исти карактер имају и исправе које

⁵⁸ Д. Хибер, Појам бележника (нотара) и бележничког (нотаријалног) права; у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, стр. 22.

⁵⁹ *Ibid.* стр. 13.

⁶⁰ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 159.

⁶¹ И. Бабић, *Нотарско право*, Power Point презентација; преузето 14.11.2019. <https://vdocuments.site/notarsko-pravo-568781697de51.html>.

су посебним прописима по доказној снази изједначене са јавним исправама.⁶² Оно што је наведено у јавној исправи претпоставља се као тачно, те се суд, у случају спора, не упушта у оцену њене веродостојности. Нотарска исправа може под одређеним условима имати и снагу извршне исправе.⁶³ Разлика између нотарске и исправе коју је саставио, потписао и на њој ставио свој печат адвокат, је у томе што ова друга нема доказну снагу јавне исправе, будући да адвокату није законом поверено овлашћење да потврђује и оверава приватне исправе, те јој у судском поступку не мора бити поклоњена вера.⁶⁴ То што нотариева исправа има снагу јавне исправе, што је овлашћен да чува исправе, хартије од вредности и новац, такође указује да је његова делатност од посебног поверења за странке и да доприноси правној сигурности.⁶⁵

Специфичност латинског нотара као носиоца јавне функције у овом домену огледа се и у следећим битним обележјима: нотар не сме да ускрати предузимање службене радње, осим у случајевима када је законом предвиђено његово изузеће, када странка захтева предузимање радње која је недопуштена или се њоме тежи остваривању недопуштеног или непоштеног циља.⁶⁶ Он обавља своју делатност у току радног времена у својој канцеларији, с тим што се у законом прописаним случајевима може одступити од овог правила, када се службене радње могу предузети и ван канцеларије и ван радног времена. Такође, нотари су ограничени принципом територијалности, тако да изван свог службеног седишта он не може да предузима пуноважно своје радње, па ту опет учувамо разлику у односу на адвокате који могу да делују на територији читаве земље.⁶⁷

2. Независност и самосталност јавног бележника

Приликом обављања јавне функције која му је поверена нотар је подређен закону и мора поштовати прописе,⁶⁸ али је у свом раду независан и самосталан. Независност нотара

⁶² Д. Лазаревић, *Коментар Закона о јавном бележничтву са регистром појмова и приложима*, Београд, 2016, стр. 29–30.

⁶³ Д. Хибер, *op. cit.* стр. 12.

⁶⁴ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 159.

⁶⁵ Д. Хибер, *op. cit.* стр. 13–14.

⁶⁶ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 160.

⁶⁷ *Ibid.* стр. 161.

⁶⁸ *Ibid.* стр. 167.

означава слободу од утицаја државних органа, те се њему јемчи иста како би могао слободно, без ограничења, утицаја, притиска и уплитања других органа обављати своју делатност.⁶⁹ Ипак, јавни бележник је у одређеној мери подређен министру правде, односно неком другом органу који је надлежан за његово именовање и разрешење, али се кроз неке друге механизме, као што су сталност нотарске функције и признавање имунитета ипак гарантује прилично висок степен независности.⁷⁰ Осим у односу на државу, независност се испољава и у односу на приватноправне субјекте, јер нотар мора да сачува свој интегритет и према клијентима и према органима јавне власти. Независност нотара од приватноправних субјеката заштићена је установом изузећа.⁷¹

Нотар није у службеничком односу према држави, није ничији службеник, нити запослени, те своју функцију обавља као самостални стручњак.⁷² Ова особеност нотаријата се најбоље види, пре свега, из тога што нотара не плаћа држава, као што то чини када је реч о судијама, већ он остварује право на награду и накнаду трошкова у складу са јавнобележничком тарифом,⁷³ које је дужан да се придржава, а наплату врши самостално од странака. Затим, приликом предузимања службене радње он поступа у своје име, па тако одлуке бележника не садрже одредницу „у име народа“ као судске одлуке, већ садрже назначење његовог имена и презимена, назнаку да поступа у јавнобележничком својству и ознаку службеног седишта. Исто важи и када саставља јавнобележничку исправу или када потврђује приватну исправу. Показатељ његове самосталности је и то што за штету коју проузрокује приликом обављања делатности не одговара држава, као што је то случај са државним органима, већ ће терет поднети сâм нотар. Због тога, јавни бележник је дужан да закључи уговор о осигурању од одговорности за штету коју он или лице запослено у његовој канцеларији може да проузрокује приликом вршења делатности. Правним прописима се предвиђа минималан износ осигурања, али се нотари могу осигурати и на много већу суму. Уз то, дужан је да осигура и просторије (сефове, складишта и сл.) и предмете које преузима на чување за случај уништења, оштећења, нестанка или крађе.

⁶⁹ V. Когаџ, Концепција Закона о notarima Crne Gore, *Harmonius*, 2014, стр. 135.

⁷⁰ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 168.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² М. Караникић Мирић, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, *Правни живот*, бр. 10, 2014, стр. 562–563.

⁷³ *Ibid.* стр. 563.

3. Јавни бележник као стручњак из области права

Јавни бележник треба да поседује одређене стручне квалификације да би обављао јавнобележничку делатност, тако да сва законодавства прописују критеријуме које неко лице мора да испуни да би било именовано за нотара. Најчешће наведени јесу следећи: домаће држављанство, општа радна способност, завршен правни факултет, високи морални квалитети и достојност, положен правосудни испит, положен испит за јавног бележника, одређени период радног искуства у правној струци, опремљена канцеларија.⁷⁴ Међу њима, посебна пажња се посвећује томе да нотар мора да буде стручњак у области права, са искуством у пракси. Његова стручност посебно је важна ради остваривања превентивне правне заштите, јер он кроз правилно саветовање странака, контролу пуноважности послова који се предузимају, указивање станкама на последице њихових радњи доприноси спречавању парница за решавање спорова о правној ваљаности тих правних послова.⁷⁵ Надаље, потребно је да се јавни бележник, као и лица која су запослена у његовој канцеларији стално усавршавају, учествују на семинарима, обукама, саветовањима.⁷⁶ На овај начин остварује се најбоља гаранција да ће предузете радње и послови бити извршени правилно, у складу са законским одредбама, односно да су предузети од лица са високим стручним квалификацијама и моралним квалитетима. Тако се доприноси остваривању правне сигурности у једном правном систему.

4. Вршење јавнобележничке делатности као искључиво занимање

У оквиру система латинског нотаријата разликују се два подсистема и то адвокатско и искључиво бележништво.⁷⁷ Јавнобележничку делатност нотар, по правилу, обавља као једино занимање. Тако је у оним земљама које познају искључиво бележништво. За овај систем определиле су се све бивше југословенске републике, укључујући Србију. Обављање нотарске функције неспојиво је са бављењем адвокатуром или неким другим плаћеним занимањем или функцијом, али се ипак допушта вршење

⁷⁴ Д. Хибер, *op. cit.* стр. 24–25.

⁷⁵ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 170.

⁷⁶ *Ibid.* стр. 171.

⁷⁷ *Ibid.* стр. 169.

појединих делатности (нпр. нотар се може повремено бавити наставно, научном, уметничком делатношћу, може бити старатељ заоставштине, извршилац завештања, медијатор и слично).

У оквиру другог подсистема – адвокатског бележништва, бележник се, уз нотарску делатност, може бавити и адвокатском професијом. Ако се нотар бави и адвокатуром, он мора јасно у сваком конкретном случају да стави до знања у ком својству поступа. Као нотар мора да буде непристрасан и не може да буде заступник ни једне од странака, док када поступа као адвокат дужан је да се руководи интересима странке чији је пуномоћник. Као недостатак адвокатског подсистема латинског нотаријата наводи се то што је често тешко разграничити у ком својству нотар поступа.⁷⁸ Овај подсистем јавног бележништва постоји у Немачкој.

III. НАЧЕЛА НОТАРСКЕ ДЕЛАТНОСТИ У СИСТЕМУ ЛАТИНСКОГ НОТАРИЈАТА

У овом делу пажњу ћемо посветити општим правним принципима, односно начелима јавнобележничке делатности као најопштијим и универзалним правилима којих се латински нотари морају придржавати. У правној доктрини указује се на различита начела на којима се темељи нотарска делатност – разни аутори истичу различите руководне принципе на којима је засновано јавнобележничко право.⁷⁹ Нама се најзначајним чине начело слободног приступа нотару, начело поверљивости, начело непристрасности, територијални принцип и начело поучавања странака,⁸⁰ те ћемо њих подробније анализирати, а указаћемо и на друга важна начела која се истичу у литератури.

⁷⁸ *Ibid.* стр. 170.

⁷⁹ Упоредити: А. Јакшић, *op. cit.* стр. 98–101; М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 128–132; Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, стр. 39–88.

⁸⁰ Ова начела посебно истиче проф. Дејан Ђурђевић. Видети: Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 39.

1. Начело слободног приступа нотару

Начело слободног приступа нотару значи да свако лице, било физичко или правно, домаће, страно или апатрид има право да се обрати нотару са захтевом да предузме одређене радње из његове надлежности, а нотар је дужан да предузме тражену радњу.⁸¹ Ово начело проистиче из чињенице да је нотарима поверено вршење јавних овлашћења – послова који су били у надлежности државних органа и које им је држава пренела. Како су им одређени послови законом поверени, њихово одбијање да их предузму довело би странке до немогућности остваривања својих права. Бележник би то могао да учини само у законом прописаним случајевима – ако би предузимањем службене радње прекршио правила материјалног или јавнобележничког права, односно ако би то проузроковало његову кривичну или дисциплинску одговорност.⁸² У функцији обезбеђивања слободног приступа нотару стоје бројне законске одредбе. Тако, формирање јавнобележничке мреже нотара омогућава пружање услуга већем броју лица у исто време.⁸³ Законом се дефинише број јавнобележничких места, начин њиховог распоређивања у општинама и градовима, прописивање радног времена јавнобележничких канцеларија, предвиђање могућности да различите нотарске послове обављају лица запослена у јавнобележничкој канцеларији, итд.

У праву Србије, број јавнобележничких места одређује министар надлежан за правосуђе, те се за подручје једне општине, града или градске општине одређује најмање једно јавнобележничко место. На подручјима са већом концентрацијом становништва и интензивнијим привредним пословањем, на сваких 25.000 становника одређује се по једно јавнобележничко место.⁸⁴ Брзом и ефикасном обављању нотарских послова доприноси и то што поједине послове у његово име могу да предузимају и његови помоћници и приправници.⁸⁵ Ради остваривања напред поменутог циља предвиђено је да нотар мора да

⁸¹ А. Јакшић, *op. cit.* стр. 98.

⁸² Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 39.

⁸³ *Ibid.* стр. 40.

⁸⁴ Видети: чл. 15. ЗОЈБ.

⁸⁵ Тако, јавнобележнички помоћник може да обавља све послове код јавног бележника осим састављања јавнобележничког записа и солемнизације приватне исправе (чл. 42, ст. 1. ЗОЈБ). Јавнобележнички приправник може да подиже протесте, саопштава изјаве, врши доставе, оверава потписе, рукописе и преписе, саставља записнике о попису имовине, обавља припрему за састављање исправе (чл. 36. ЗОЈБ).

обавља послове у својој канцеларији⁸⁶ у радно време прописано од стране министра,⁸⁷ а он мора да има и пребивалиште у граду, односно општини у којој се налази његово службено седиште.⁸⁸ Да би се обезбедило ефикасно приступање нотару, предвиђају и се правила о јавнобележничком заменику као лицу које води нотарску канцеларију у случају његове привремене спречености,⁸⁹ као и о вршиоцу дужности који води канцеларију бележника од тренутка када му престане дужност па до именовања новог.⁹⁰ Законодавац предвиђа и случајеве када је нотар дужан да одбије обављање службене радње па ће то учинити у ситуацијама када је радња неспојива са његовом службеном делатношћу, а посебно ако се учешће бележника захтева за постизање очигледно недопуштеног циља или у случају када је тражена радња недопуштена или када постоји сумња да је странка предузима привидно да би избегла обавезе или оштетила треће лице, такође у случају када је странка пословно неспособна или не може пуноважно да закључује правне послове, као и ако бележник утврди да странка нема озбиљну и слободну вољу да закључи правни посао.⁹¹ Такође, бележник ће одбити да странкама сачини или солемнизује правни посао који је апсолутно ништав.⁹²

2. Начело поверљивости

Начело поверљивости представља обавезу јавног бележника да у тајности чува све информације које је сазнао у вршењу своје нотарске делатности. На тај начин штите се интереси лица о којима, приликом предузимања радњи које од њега затраже, нотар сазнаје разне информације из различитих сфера живота и пословања.⁹³ Дужност чувања јавнобележничке тајне имају, осим нотара, и сва лица која раде код њега. У српском праву, садржина начела поверљивости прописана је чл. 57. ЗОЈБ. Нотар и сва лица која раде у његовој канцеларији дужни су да чувају као тајну све податке које су сазнали у вршењу

⁸⁶ Видети: чл. 14. ЗОЈБ.

⁸⁷ Видети: чл. 21. ЗОЈБ.

⁸⁸ Видети: чл. 16. ЗОЈБ.

⁸⁹ Видети: чл. 46. и 47. ЗОЈБ.

⁹⁰ Видети: чл. 49. ЗОЈБ.

⁹¹ Чл. 53. ЗОЈБ.

⁹² Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 43–44.

⁹³ *Ibid.* стр. 46–47.

делатности. Обавеза чувања јавнобележничке тајне постоји и након што нотар престане да обавља делатност, односно након што лицу престане запослење код јавног бележника. Они могу бити ослобођени дужности чувања тајне ако то произлази из воље странака, одредаба закона, садржине правног посла, као и када им то затражи суд, орган управе или други орган пред којим се води поступак.

3. Начело непристрасности

Начело непристрасности значи да нотар приликом вршења своје делатности мора да поступа неутрално у односу на странке поштујући и поступајући искључиво у складу са законом. Тиме се обезбеђује да нотар поступа законито и у складу са начелом савесности и поштења.⁹⁴ Нотар не сме да заступа интересе било које странке, нити да је фаворизује у односу на другу.⁹⁵ Он мора да има једнак однос према странкама, односно да поступа непристрасно у циљу остваривања начела објективности, а санкција његовог непоштовања састојала би се, на пример, у ништавости садржине бележничке исправе.⁹⁶ Овај принцип остварује се путем установе изузећа, која представља уздржавање нотара од вршења своје делатности када постоје законом предвиђене околности које доводе у сумњу његову непристрасност.⁹⁷

У нашем праву прописан је низ разлога за изузеће јавног бележника, у циљу остваривања начела непристрасности. Тако он не сме да поступа у предметима: 1) у којима је сам странка, законски заступник или пуномоћник странке, ако је са странком у односу саовлашћеника, саобвезника или регресног обвезника, или ако је у истом предмету саслушан као сведок или вештак; 2) ако му је странка или законски заступник странке или пуномоћник странке сродник по крви у правој линији до било ког степена, а у побочној линији до четвртог степена, или му је супружник, ванбрачни партнер или сродник по тазбини до другог степена, без обзира да ли је брак престао или није; 3) ако је старатељ, усвојитељ или усвојеник странке, њеног законског заступника или пуномоћника; 4) ако је

⁹⁴ *Ibid.* стр. 51–52.

⁹⁵ Д. Лазаревић, *Коментар Закона о јавном бележничтву, са регистром појмова и прилозима*, Београд, 2016, Пословни биро, стр. 43.

⁹⁶ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 131.

⁹⁷ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 52.

био пуномоћник или законски заступник странке, ако је са странком био у пословном односу поводом којег треба да сачини исправу или ако је био заступник, односно одговорно лице у правном лицу које је странка у поступку пред њим; 5) ако он или његов сродник по крви у правој линији или у побочној до четвртог степена сродства или његов супружник или ванбрачни партнер или сродник по тазбини до другог степена сродства, без обзира на то да ли је брак престао или није, стичу право или неку другу корист из односа поводом којег треба да сачини исправу; 6) ако постоје друге околности које доводе у сумњу његову непристрасност.⁹⁸

4. Територијални принцип

Територијални принцип даје одговор на питање на ком месту и у којим територијалним границама јавни бележник може да предузима службене радње. Место обављања нотарске делатности одређује се законом и тиме се ограничава слобода избора нотару где ће обављати своју делатност. Уједно, на овај начин се остварује јако битан циљ нотарске делатности, а то је олакшање приступа странака јавнобележничким услугама.⁹⁹ Од овог принципа треба разликовати месну надлежност, која представља овлашћење и обавезу нотара да поступа у случајевима који су у вези са његовим службеним подручјем.¹⁰⁰

У српском праву, градивни елементи принципа територијалности су правила о јавнобележничкој канцеларији, о службеном седишту, о службеном подручју, као и дужност јавног бележника да има пребивалиште на територији свог службеног седишта. Нотар може да обавља своју делатност на подручју једног службеног седишта које му се одређује, а које обухвата територију града, општине, односно градске општине за коју је именован, где отвара и води своју канцеларију.¹⁰¹ Када је јавном бележнику дозвољено да предузима радње ван своје канцеларије, он то може да чини само у границама свог службеног седишта. Нотари делатност обављају у својим канцеларијама, а ван канцеларије то могу чинити само ако природа службене радње то захтева или када је странка спречена

⁹⁸ Видети: чл. 54. ЗОЈБ.

⁹⁹ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 70–71.

¹⁰⁰ *Ibid.* стр. 71.

¹⁰¹ Видети: чл. 16. ЗОЈБ.

да приступи јавнобележничкој канцеларији.¹⁰² Када треба да обави службену радњу изван јавнобележничке канцеларије, јавни бележник мора за то да добије дозволу Јавнобележничке коморе.¹⁰³ Службено седиште јавног бележника налази се на службеном подручју, под којим се подразумева територија основног суда на којој се седиште бележника налази, те суд може послове из своје надлежности да повери само оним нотарима који имају службено седиште на његовом подручју.¹⁰⁴

Непоштовање принципа територијалности од стране нотара повлачи његову дисциплинску одговорност, али исправа сачињена на тај начин није ништава, осим ако је то учињено ван територије Републике Србије.¹⁰⁵

5. Начело поучавања странака

Под овим начелом се подразумева да је нотар, као учени правник, дужан да поучава странку о садржини и правним последицама правног посла који се предузима, изјавама које даје или о потврђивању одређених чињеница, односно да јој на тај начин пружи одређену правну помоћ и да о томе унесе забелешку у акту.¹⁰⁶ Када странка упознаје нотара са садржином правног посла који жели да предузме, нотар ће настојати да изјава буде јасно изражена, указиваће јој на евентуалне нејасноће, двосмислености и помоћи ће јој да дата изјава одговара њеној вољи и буде ваљано правно уобличена.

Српско право садржи бројне законске одредбе у којима се види домашај овог принципа. Тако је јавни бележник дужан да приликом састављања завештања у форми јавнобележничког записа поучи завештаоца о правилима нужног дела.¹⁰⁷ Приликом закључења правног посла, дужан је да странкама објасни његов смисао, укаже им на последице закључења и да испита да ли је посао дозвољен, тј. да није у супротности са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима. У супротном, решењем ће

¹⁰² Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 162.

¹⁰³ Чл. 16, ст. 1. и 2. Јавнобележничког пословника, *Службени гласник РС*, бр. 62/2016, 66/2017, 48/2018 и 54/2018.

¹⁰⁴ Чл. 17, ст. 1. ЗОЈБ.

¹⁰⁵ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 78–79.

¹⁰⁶ А. Јакшић, *ор. cit.* стр. 101.

¹⁰⁷ Видети: чл. 183, ст. 5. Закона о ванпарничном поступку Републике Србије, *Службени гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, бр. 46/95 – други закон, 18/2005 – други закон, 85/2012, 45/2013 – други закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – други закон.

одбити да састави исправу.¹⁰⁸ Такође, јавни бележник ће учесника упозорити да његова изјава садржи нејасне, неразумљиве или двосмислене одредбе, али ако учесник остане при својој изјави, нотар ће у исправу унети упозорење. Ако, пак, странка одбија уношење упозорења, јавни бележник ће одбити да сачини исправу.¹⁰⁹ Приликом закључивања уговора о промету непокретности јавни бележник ће, ради спречавања вишеструке продаје исте и изигравања неког лица, извршити увид у посебан регистар суда о закљученим уговорима, као и у катастар непокретности, те ће у том случају упозорити учесника ради спречавања злоупотребе. Његова дужност упозоравања односи се само на правни домаћај посла, али не и на фактичке последице нпр. економске или слично па тако неће бити у обавези да указује на видљиве недостатке непокретности приликом закључења уговора.¹¹⁰

Највећи значај овог принципа огледа се у томе што јавни бележник настоји да отклони неизвесност у погледу законитости правног посла, и дужан је да одбије сачињавање исправе о правном послу када је то законом предвиђено. Поред тога, спречавањем настанка правних послова са нејасним или двосмисленим одредбама, отклањају се евентуални будући спорови који могу настати међу учесницима.

6. Остала начела

Поред наведених, постоје и бројна друга начела на која треба указати.

Диспозитивна максима карактеристична је за покретање поступка за састављање јавнобележничких исправа. Ови поступци покрећу се на иницијативу странака, а не по службеној дужности.¹¹¹ Међутим, када поступак буде покренут, бележник га даље спроводи према законским правилима, јер је за предузимање одређене службене радње он искључиво надлежан, па ће тако морати да сачини акт, изда потврду и слично, и он се те дужности не може ослободити.¹¹² Начело официјелности своју примену налази и приликом спровођења оставинског поступка и предузимања других радњи које је суд поверио бележнику. Начело непосредности огледа се, на пример, у присуству и саслушању обе

¹⁰⁸ Чл. 171, ст. 1. и 2. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁰⁹ Чл. 172. ст. 3. и 4. Закона о ванпарничном поступку.

¹¹⁰ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 87.

¹¹¹ А. Јакшић, *ор. cit.* стр. 99.

¹¹² М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 129.

уговорне стране приликом састављања исправе о правном послу, или солемнизације уговора. Начело посредности изражено је у ситуацијама када је нотару поверено спровођење оставинског поступка, у којем је ово начело доминантно, јер наследници наследничку изјаву могу дати и пред другим бележником, судом, дипломатским или конзуларним представништвом наше земље у иностранству.¹¹³ Начело *numerus clausus* нотаријалног поступка значи да је делокруг послова које обављају јавни бележници регулисан стриктно законом.¹¹⁴

Бележник може да прикупља доказе, уз сагласност странака, ради сачињавања исправа, како би права странака била осигурана и утврђена у бележничкој исправи, те је истражно начело изражено приликом сачињавања исправа, као и у оставинском поступку где иницијатива за прикупљање процесног материјала припада нотару. Приликом састављања исправе нотар је дужан да се руководи начелом истине, јер је дужан да утврди све чињенице да би исправа била валидна, док би се код овере потписа ово начело остваривало кроз утврђивање аутентичности потписа подносиоца захтева.¹¹⁵ Приликом састављања исправа у поступку пред нотаром важе строга правила у погледу форме која је уређена законом, тако да је на овај начин успостављено начело формализма.¹¹⁶

IV. УЛОГА И ЗНАЧАЈ ЛАТИНСКОГ НОТАРА У ПРАВНОМ ЖИВОТУ

Уређена, модерна држава тежи унапређењу свих својих сфера, како би се оне прилагодиле савременим цивилизацијским токовима. Како је правни систем битан сегмент путем којег се остварују разне функције, одувек се тежило његовом усавршавању. У данашњој етапи развоја државног механизма видљива је тенденција увођења новијих и иновативнијих правних решења. Једно од њих је и увођење јавног бележништва у оним правима која га нису познавала, односно проширење њихове надлежности и давање значајније улоге у правном животу нотарима. Без обзира на шареноликост типова, облика у којима се јавља у различитим државама, односно постојања бројних разноликости и специфичности условљених традицијом и искуствима сваке конкретне државе, те

¹¹³ У том смислу: *ibid.* стр. 129.

¹¹⁴ А. Јакшић, *op. cit.* стр. 100.

¹¹⁵ *Ibid.* стр. 130.

¹¹⁶ А. Јакшић, *op. cit.* стр. 100.

различитим кругом овлашћења који имају, значај нотаријата у правном животу данас је велики. Улога бележника латинског типа у савременим правима је вишеструка. Обављањем послова из своје изворне надлежности и делегираних послова нотари доприносе јачању правне сигурности и заштити јавних интереса, заштити грађанских субјективних права, као и растерећењу правосуђа и управе и побољшању ажурности у раду која је умањена због њихове преоптерећености.¹¹⁷

1. Заштита правне сигурности и јавног интереса

Заштита правне сигурности и јавног интереса се огледа у чињеници да нотар штити права учесника у поступку, права трећих лица и општу правну сигурност.¹¹⁸ Он штити интересе странака и трећих лица на тај начин што проверава да ли су странке овлашћене на предузимање правних послова, испитује њихову вољу, саветује их и поучава кроз указивање на правне последице предузетих радњи, а све то чини као неутрална и непристрасна страна, примењујући закон.¹¹⁹ Начин на који се уобличавају одређени правни послови пред јавним бележником, процесне радње које је он дужан да предузме, а нарочито захтеви форме доприносе подизању свести код учесника о значају самог посла, и последицама које његово закључење може да проузрокује.¹²⁰ Улога нотари је и да умањи могућност настанка неправилности јер делује као контролор законитости правних послова који се закључују, чиме се остварује и његова превентивна улога јер тиме спречава могуће спорове који би довели до судских поступака.¹²¹ Тако се остварују и ефекти у погледу успостављања „социјалне државе“ јер се путем ње штите слабији и неискусни, с обзиром

¹¹⁷ V. Korać, *op. cit.* стр. 125.

¹¹⁸ E. Oruč, A. Huseinspahić, E. Čolak, *Značaj notaraskе službe u procesu približavanja evropskim standardima правне сигурности, Међународна научна конференција „Јавни и приватни аспекти нужних правних реформи у БиХ: Koliko daleko možemo ići?“*, зборник радова, Тузла, 2013, стр. 662.

¹¹⁹ У правној доктрини ова нотарска функција назива се конзилијарно-мониторном функцијом. M. Dika, "Izvanparnična" i concilijacijska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata* i *de lege ferenda*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 59, (6), 2009, стр. 1168.

¹²⁰ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 30.

¹²¹ C. Seger, *Lex est quod notamus: O uvođenju latinskog notarijata u tranzicijskim zemljama Istočne i Jugoistočne Evrope*, *Nova pravna revija*, бр. 1-2, 2010, стр. 20–21.

на то да законодавци предвиђају обављање делатности од стране учених правника који треба да помогну неуким странкама.¹²²

Заштита правне сигурности странака и извесности правног промета нарочито је очигледна код промета непокретности, где се делатношћу нотара спречава вишеструка продаја непокретности, нарочито станова у изградњи, као и промет нелегално изграђених објеката који нису легализовани. Нотар има приступ службеним евиденцијама о правима на непокретностима и закљученим уговорима, тако да ће одређени уговор нотарски обрадити или га потврдити само уколико утврди да су испуњени сви услови за промет непокретности. Делатност нотара доприноси тачности и ажурности евиденције катастра непокретности, затим њихов допринос је и у бољој евиденцији и измирењу фискалних обавеза, али и растерећењу буџета држава јер се они не финасирају из истог.¹²³ Бележници истовремено и плаћају порез држави те на тај начин доприносе и увећању државног буџета.

Јачање правне сигурности и заштита јавног интереса остварује се и кроз обавезу нотара на предузимање или одбијање преузимања службених радњи.¹²⁴ То посебно долази до изражаја када је реч о радњама за које му је законом дат монопол, па му се странка мора обратити да предузме одређену службену радњу, што је он дужан да учини. С друге стране, он мора да одбије да предузме оне радње које нису у домену његове законом одређене надлежности или воде остваривању незаконитих циљева.¹²⁵

2. Улога нотара у растерећењу судова

Један од најзначајнијих аргумената којима се оправдава постојање јавнобележничке службе у некој држави јесте апострофирање улоге нотара у растерећењу судова. Растерећење правосуђа као последица делатности нотара остварује се тако што се на бележнике преноси обављање бројних послова и спровођење поступака који су били у надлежности судова, затим превенцијом настанка спорова и убрзањем правног промета.¹²⁶

¹²² S. Zimmermann Stefan, A. Schmitz-Vornmoor, *op. cit.* стр. 1224–1225.

¹²³ V. Korać, *op. cit.* стр. 126–127.

¹²⁴ E. Oruč, A. Huseinspahić, E. Čolak, *op. cit.* стр. 662.

¹²⁵ *Ibid.* стр. 663.

¹²⁶ У том смислу: *ibid.* стр. 664.

Растерећење судова врши се пре свега тако што се на нотаре, по самом закону или на основу одлуке правосудних органа преноси спровођење појединих поступака. У надлежност нотара могу се пренети превасходно имовински ванпарнични поступци (најчешће је то поступак за расправљање заоставштине), чиме се судови ослобађају вођења поступака када међу странкама нема спора. Такође, на нотаре се преноси и овлашћење предузимања појединих процесних радњи. Осим тога, потврђивање уговора и овера исправа представља веома значајан сегмент делатности нотара, а то су послови који су били у надлежности судова. Тиме се судијама и другим лицима запосленим у судовима омогућује да буду распоређени да спроводе друге поступке, односно врше друге послове у суду.

Као што је већ наглашено, јавни бележници као правни професионалци, односно учени правници, испитивањем правилности правних послова битан су актер обезбеђења принципа законитости, што доводи до смањења противправности које би условиле потенцијалне парничне поступке. Нотар је гарант да је садржај јавнобележничких исправа истинит, гарантује њихову тачност и законитост, као и да је пружена правна заштита странкама,¹²⁷ гарантује да је воља уговорних страна слободна и да су странке имале способност за предузимање одређеног правног посла, потврђује постојање одређених чињеница итд.

Такође, остваривање превентивног правосуђа постиже се и кроз нотареву могућност увида у одређене евиденције које воде државни органи ради преузимања потребних података за издавања исправа. Нотари и сами воде евиденцију о својим предузетим радњама, а увидом у њих могуће је извршити проверу од стране заинтересованих лица (на пример, да ли је већ уговор о купопродаји одређене непокретности закључен између потенцијалног продавца и неког другог лица). Овако се спречава прикривање одређених послова ради изигравања интереса субјеката правних односа.¹²⁸

Растерећење правосуђа остварује се и кроз убрзање правног промета коме нотар доприноси. То се постиже на тај начин што исправе састављене код нотара имају снагу јавне исправе, па нису потребне додатне провере од стране суда нити других институција

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ М. Дика, *op. cit.* стр. 1165.

ради утврђивања веродостојности њене садржине. Сви органи или лица пред којима се жели употребити исправа која је састављена пред нотаром у законом прописаном поступку и форми морају јој признати важност.¹²⁹ Убрзању промета доприноси и то што се код јавнобележничких исправа које имају карактер извршне исправе омогућава ефикасна реализација грађанских субјективних права без додатне активности суда.

3. Остале сфере значаја делатности нотара

Поред напред наведених најзначајних улога нотара, он доприноси и још неким мање важним циљевима. Нотар своје послове брзо и стручно обавља, што доприноси ефикасности и економичности у заштити грађанских субјективних права.¹³⁰ Тако нпр. приликом промета непокретности, јавни бележник доставља исправе које су основ за упис права својине у јавним књигама катастарској служби, као и пореске пријаве надлежном органу пореске управе, чиме се странкама штеди како време тако и новац. У трговачком праву, деловање јавног бележника значајно је због тога што се готово све статусне промене обављају кроз његове овере.¹³¹ Његов значај је видљив и на пољу међународних приватних односа, јер бележничке исправе, које су састављене у иностраној држави, по правној снази су изједначене са домаћим, према принципу узајамности.¹³² Нотар може имати и улогу медијатора, односно миритеља.¹³³

Важна је и улога нотара у подизању правне свести и правне културе грађана. Вршењем нотарске делатности они чине доступнијом могућност сагледавања и схватања значаја правничких послова и законске регулативе. Већи број нотара чини доступнијим пружање правничких услуга, а квалитетним и ефикасним обављањем послова они подижу углед правничке професије.

Свака грана права уређује одређени део друштвених односа, па су због тога и учинци рада нотара видљиви у различитим сферама друштвеног живота.¹³⁴ Њихова

¹²⁹ Е. Оруџ, А. Хусеинспахић, Е. Џолак, *op. cit.* стр. 664–665.

¹³⁰ Е. Викић, М. Радовић, С. Сулјевић, *op. cit.* стр. 21.

¹³¹ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 299.

¹³² *Ibid.*

¹³³ Више: М. Дика, *op. cit.* стр. 1169 и даље.

¹³⁴ Е. Викић, М. Радовић, С. Сулјевић, *op. cit.* стр. 19.

афирмација у друштвеном животу једне земље доводи свакако до подизања нивоа правне културе код грађана и смањење њиховог незадовољства.¹³⁵ У нашем праву значај увођења јавног бележничтва рефлектује се и у испуњавању услова за приступ Европској унији, јер нотари доприносе ефикасности правне заштите и остваривању грађанских субјективних права.

V. ЛАТИНСКИ БЕЛЕЖНИК У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПРАВУ ЗЕМАЉА СА ПРОСТОРА БИВШЕ СФРЈ

1. Закон о јавним бележницима из 1930. године

Закон о јавним бележницима од 11. септембра 1930. године је важио на целој територији Краљевине Југославије, али се углавном примењивао на подручјима који су раније били под аустроугарским утицајем и који су и познавали нотаријат (Војводина, Славонија, Далмација, Словенија), док се у осталим деловима земље није афирмисао и у основи је садржавао елементе латинског нотаријата.¹³⁶ Пропис је садржао 253 параграфа распоређених у петнаест поглавља. Овим законом устројено је јавно бележничтво латинског типа, а бележници су дефинисани као лица од јавног поверења које поставља државна власт. Његова функција одвојена је од адвокатуре, а садржај службе је законом прописан и обухвата састављање и отправљање јавних исправа о правним пословима, изјавама и чињеницама на којима се заснивају права, чување исправа, новца и хартија од вредности и спровођење поступака по налогу судова или других органа јавне власти.¹³⁷ Нотари су састављали правне акте, потврђивали приватне исправе, оверавали преписе докумената и потписе на актима, посведочавали чињенице, издавали отправке, преписе и изводе акате, бавили се депозитним пословима и обављали послове судског повереника, посебно у оставинском поступку.¹³⁸ Такође, могли су у неспорним стварима пред судовима да заступају странке и упућују поднеске као пуномоћници, кад су те ствари у вези са

¹³⁵ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 300.

¹³⁶ Н. Селаковић, *op. cit.* стр. 154.

¹³⁷ Видети: § 1. Закона о јавним бележницима Краљевине Југославије.

¹³⁸ Н. Пантелић, *Послови јавног бележника у правном систему Краљевине Југославије*, *Правни инструктор*, бр. 28, 2012, стр. 20–22.

неким од њих састављеним актом, али не и када се у поступку побија исправа или правни посао у чијем је састављању он суделовао.¹³⁹ Исправе које су нотари састављали у складу са законом имале су снагу јавне исправе, а поступали су на подручју окружног суда на коме су имали своје седиште.

Услови за обављање овог позива били су држављанство Краљевине Југославије, пословна способност, навршених 30 година живота, завршен правни факултет и положен дипломски испит, као и пет година праксе и положен судијски или адвокатски испит.¹⁴⁰ Јавног бележника је, као и по раније важећим законима, постављао министар правде на основу конкурса који је расписивала Јавнобележничка комора по наређењу министра правде.¹⁴¹ Пре полагања заклетве, постављени бележник морао је да положи у депозит суда одређену суму новца ради обезбеђења од евентуалне штете коју би могао да проузрокује својим радом. Нотари су били подложни дисциплинској и кривичној одговорности за свој рад.

Закон о јавним бележницима из 1930. године престао је да се примењује 1944. године, када су и јавни бележници престали са радом, на основу одлуке АВНОЈ-а о укидању јавних бележника и јавнобележничких комора. Иако је овај Закон био релативно кратког века, послужио је као добар узор при доношењу прописа о нотаријату данас, јер су скоро све бивше југословенске републике за основу својих закона о нотаријату узеле управо овај пропис.

2. Нормативни оквир јавног бележништва у државама насталим распадом СФРЈ

Од свих држава насталих распадом СФР Југославије, прва је нотаријат у свој правни систем увела Република Хрватска, доношењем Закона о јавном билежњиштву 1993. године,¹⁴² Република Хрватска је увела јавнобележничку службу саздану на темељима латинског нотаријата, а приликом нормирања делокруга послова нотара, хрватском

¹³⁹ Видети: § 3. и 4. Закона о јавним бележницима Краљевине Југославије.

¹⁴⁰ М. Živković, V. Živković, *op. cit.* стр. 436.

¹⁴¹ Г. Дракић, Нормативно уређење установе јавног бележништва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4, 2014, стр. 209.

¹⁴² Закон о јавном билежњиштву Republike Hrvatske, *Narodne novine*, бр. 78/1993, 29/1994, 162/1998, 16/1998, 16/2007, 75/2009 и 120/2016. Даље: ЗЈБРХ.

легислатору као основа послужила су решења из Закона о јавним бележницима из 1930. године, с тим што су овлашћења нотара шире постављена.¹⁴³ Република Словенија је нотаријат увела 1994. године, усвајањем Закона о notariatu.¹⁴⁴ Делатност, према њему, нотари обављају у складу са законским прописима као слободну делатност правне струке коју врше у своје име и за свој рачун уместо државе,¹⁴⁵ а нотарске исправе имају доказну снагу јавне исправе ако испуњавају услове предвиђене законом. У основи постајања ове службе јесте латински нотаријат. У последњој декади 20. века и Република Северна Македонија се усвајањем Закона за вршење на нотарските работи 1996. године¹⁴⁶ придружила земљама у региону које следе систем латинског бележника. Закон је мењан више пута, а 2016. године донет је нови Закон за нотаријатот.¹⁴⁷ У Босни и Херцеговини успостављен је нотаријат доношењем три посебна закона који су у потпуности хармонизовани.¹⁴⁸ Ентитет Федерација Босне и Херцеговине донела је 2002. године Закон о notarima,¹⁴⁹ Брчко Дистрикт БиХ 2003. године законски текст са истим називом,¹⁵⁰ а ентитет Република Српска донела је Закон о нотарима 2004. године.¹⁵¹ Институт нотаријата је у Црној Гори уведен Законом о нотарима 2005. године, као део реформе права у тој земљи, те се на тај начин она придружила групи земаља у региону које прихватају латински тип нотаријата. Данас је у употреби закон са последњим изменама из 2018. године. Република Србија увела је, као последња, јавне бележнике Законом о јавном бележништву, који је ступио на правну снагу 17. маја 2011. године, а већина његових одредаба примењује се од 1. септембра 2014. године, када је првих 93 нотара почело са радом. Овим законом се уређују сва питања од значаја за јавно бележништво, од

¹⁴³ Видети: чл. 2, ст. 1. ЗЈБРХ.

¹⁴⁴ *Zakon o notariatu Slovenije, Uradni list RS*, št. 13/1994, 48/1994, 82/1994, 83/2001, 73/2004, 98/2005, 17/2006, 115/2006, 33/2007, 45/2008 и 91/2013. У наставку рада: ЗНРСл.

¹⁴⁵ В. Ријавец, Улога нотара у грађанском праву Словеније, *Анали Правног факултета у Београду*, година LVIII, бр. 1, 2010, стр. 109.

¹⁴⁶ Закон за вршење на нотарските работи, *Службен весник на РМ*, бр. 59/1996.

¹⁴⁷ Закон за нотаријатот Републике Северне Македоније, *Службен весник на РМ*, бр. 72/2016, 142/2016 и 233/2018. У наставку рада: ЗНРСМ.

¹⁴⁸ Е. Bikić, М. Radović, S. Suljević, *op. cit.* стр. 16.

¹⁴⁹ *Zakon o notarima Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH*, бр. 45/2002 и 30/2016 – одлука УС. У наставку рада: ЗНФБХ.

¹⁵⁰ *Zakon o notarima Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD*, бр. 9/2003 и 17/2006. У наставку рада: ЗНБД.

¹⁵¹ Закон о нотарима Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 86/2004, 2/2005, 74/2005, 76/2005, 91/2006, 37/2007, 74/2007 – одлука Уставног суда, 50/2010, 78/2011, 20/2014, 68/2017 и 82/2019. У наставку рада: ЗНРСр.

организације, делатности, начина и услова рада, одговорности нотара итд. Изворни текст закона претрпео је више измена и допуна, међу којима су нарочито значајне оне с почетка 2015. године, када је након штрајка адвоката сужен обим послова који су иницијално били у надлежности бележника.

У даљем делу рада пажњу ћемо посветити сагледавању најзначајнијих законских решења која се тичу именовања и престанка делатности јавних бележника, делокруга послова и њихове одговорности у Републици Србији и земљама на територији некадашње Југославије, како бисмо сагледали устројство латинског бележништва на овом простору.

3. Услови и поступак именовања и престанак обављања делатности јавног бележника

У овом делу рада биће речи о условима за стицање својства јавног бележника у Републици Србији и некадашњим југословенским републикама, а данас самосталним државама, поступку именовања, те разлозима престанка делатности јавног бележника.

3.1. Право Републике Србије

Статус јавног бележника стиче се и престаје под условима и на начин одређен Законом о јавном бележништву. За јавног бележника може да буде именовано физичко лице које је држављанин наше земље, има пословну и општу здравствену способност, завршило је домаћи правни факултет или је у супротном нострификовало диплому, које је положило правосудни и испит за јавног бележника, ако има пет година радног искуства у правној струци после положеног правосудног испита, достојно је јавног поверења за обављање овог посла, служи се српским језиком или језиком националне мањине, те има или може доказати да ће обезбедити одговарајуће просторије и опрему потребну за обављање ове делатности.¹⁵² Сматрамо да су строги услови који су прописани за избор јавног бележника оправдани, будући да је за вршење послова који су у надлежности бележника неопходно

¹⁵² Видети: чл. 25. ЗОЈБ.

да се ради о правном експерту са дугогодишњим искуством. Уједно, то подиже углед овој професији, јер није велики број лица који могу све наведене услове да испуне.

Чл. 26. ЗОЈБ предвиђа у којим случајевима је лице недостојно јавног поверења па због тога неће бити именовано за јавног бележника. Ти случајеви су следећи: ако је лице осуђено за кривично дело против правног саобраћаја, против службене дужности, као и за друго кривично дело за које је запређена казна од пет година затвора или тежа казна, а чини га недостојним за обављање јавнобележничке делатности све док казна не буде брисана по закону, затим лице против кога је ступила на правну снагу оптужница или оптужни предлог за горе побројана кривична дела и лице коме је одлуком надлежног органа престао статус јавног бележника, јавнобележничког помоћника, јавнобележничког сарадника, јавнобележничког приправника, извршитеља или адвоката, односно коме је због разрешења престала судијска или јавнотужилачка функција, док не прођу три године од тога, као и у случају када из његовог понашања произилази да ову делатност неће обављати у складу са етичким кодексом Коморе.

Министар надлежан за правосуђе, који је одредио број јавнобележничких места, решењем именује кандидата у звање бележника на основу јавног конкурса, по претходно прибављеном мишљењу од стране Коморе.¹⁵³ Поступак избора и именовања започиње конкурсом у којем мора бити назначена општина за коју се именује бележник, а Комора је дужна да мишљење о сваком кандидату у року од 30 дана од завршетка конкурса достави министарству. Законодавац је пропустио да регулише у ком року се одлучује о конкурсима и обавештавају кандидати,¹⁵⁴ што може довести до одуговлачења поступка. При избору се води рачуна о успеху кандидата на правосудном и јавнобележничком испиту, врсти послова које су обављали кандидати и резултатима које су постигли на раду, затим о националном саставу становништва, заступљености припадника националних мањина, као и познавању правне терминологије на језику националне мањине који је у службеној употреби у јединици локалне самоуправе за коју се бележник именује.¹⁵⁵ Именовани јавни бележник полаже заклетву пред министром, што је обележје његове јавне функције,

¹⁵³ М. Трговчевић Прокић, Поступак именовања и разрешења јавног бележника, *Правни живот*, бр. 11, 2013, стр. 719.

¹⁵⁴ *Ibid.* стр. 720.

¹⁵⁵ Видети: чл. 29, ст. 4. и 5. ЗОЈБ.

будући да је он део правосудног система наше земље.¹⁵⁶ Уколико се догоди да бележник кога је министар именовано, не положи заклетву у року од 30 дана од дана именовања, или се без оправданог разлога не одазове на полагање заклетве, сматраће се као да није ни именован и министар може да за бележника именује другог кандидата који испуњава услове.¹⁵⁷

Јавном бележнику делатност може престати његовом слободном вољом или независно од његове воље. Јавнобележничка делатност престаје услед смрти, навршења 67. године живота, писменим отказом и разрешењем, а одлуку о престанку делатности доноси министар.¹⁵⁸ Законодавац је дефинисао разлоге за разрешење јавног бележника,¹⁵⁹ а одлука министра о разрешењу мора да садржи основ разрешења. Пре доношења одлуке о разрешењу, јавном бележнику мора бити омогућено да се изјасни о разлогу за разрешење.¹⁶⁰ У поступку разрешења јавног бележника сходно се примењују одредбе закона који уређује општи управни поступак, а против одлуке о разрешењу није дозвољена жалба, али се може покренути управни спор.¹⁶¹

3.2. Право бивших југословенских република

Земље, бивше југословенске републике, предвиђају сличне услове за именовање нотара, уз извесна одступања. Идентични услови су следећи: да је реч о држављанину те земље, да има општу пословну и здравствену способност, да је дипломирани правник, да је положио правосудни и јавнобележнички испит (осим у Словенији, где се тражи да лице има положен правнички државни испит), да је достојан обављања ове делатности, да

¹⁵⁶ М. Трговчевић Прокић, Поступак именовања и разрешења јавног бележника, стр. 721–722.

¹⁵⁷ Видети: чл. 30, ст. 4. и 5. ЗОЈБ.

¹⁵⁸ Видети: чл. 24, ст. 1. и 2. ЗОЈБ.

¹⁵⁹ Јавни бележник се разрешава у случајевима када се утврди да су престали да постоје услови за обављање јавнобележничке делатности или они нису ни постојали приликом именовања, односно ако заснује радни однос, почне да користи права из пензијског осигурања или почне да обавља другу делатност, ако му је од стране суда одузета или ограничена пословна способност, постане трајно неспособан за бављење делатношћу због болести, у случајевима када се не осигура од одговорности или не плаћа накнаду за осигурање Комори или обавља послове који нису спојиви са угледом и достојанством јавног бележника, ако му је изречена дисциплинска казна одузимања права обављања делатности јавног бележника, те без оправданог разлога не започне са радом у року од 15 дана од дана који је Комора одредила за почетак његовог рада (чл. 31, ст. 1. ЗОЈБ).

¹⁶⁰ Видети: чл. 31, ст. 2. и 3. ЗОЈБ.

¹⁶¹ Видети: чл. 31, ст. 4. и 5. ЗОЈБ.

познаје језик који је службени у држави у којој се иманује и да има обезбеђен простор и опрему за рад. Разлози за престанак бављења делатношћу јавног бележника које предвиђају законодавци земаља у окружењу јесу следећи: наступање смрти, разрешење, навршење одређене године живота, оставка, као и уколико је правноснажно осуђен за кривично дело на казну затвора дужу од шест месеци. У наставку ће бити дата најкарактеристичније специфичности сваке од земаља у погледу услова за именовање и разлога за престанак делатности јавног бележника.

Zakon o javnom bilježništvu Републике Хрватске предвиђа да за нотара може бити именован и држављанин државе чланице Европске уније осим држављана Хрватске,¹⁶² те да се лице мора обавезати да ће напустити другу плаћену службу у случају именовања.¹⁶³ Што се тиче негативних услова, предвиђено је да за нотара не може бити именовано презадужено лице, или оно које је под стечајем, или је деоничар или носилац оснивачког права лица под стечајем.¹⁶⁴ Код разлога за престанак обављања делатности јавног бележника предвиђено је да је потребно да лице наврши 70 година живота.¹⁶⁵ Законодавац предвиђа и неке додатне разлоге за престанак делатности, и то: осуду за кривично дело из користољубља или за тешко и нарочито нечасно кривично дело за које се гони по службеној дужности, или осуду на казну затвора у трајању дужем од 6 месеци или ако му буде изречена забрана бављења јавнобележничком службом. Такође, нотарска служба престаје и ако без оправданог разлога не започне са радом дана који му је Комора одредила за почетак рада или ако изгуби право да обавља службу одлуком надлежног тела.¹⁶⁶

Специфично за законодавство у Црној Гори, код услова за именовање нотара јесте што се Законом о нотарима предвиђа пет година радног искуства у правној струци, а од тога најмање три године радног искуства након положеног правосудног испита.¹⁶⁷ Законодавац као још један од изузетака предвиђа и да за нотара може бити именовано лице које је држављанин државе чланице Европске уније.¹⁶⁸ Такође, не предвиђа се да нотари не

¹⁶² Видети: чл. 13, ст. 1, тач. 1. ЗЈБРХ.

¹⁶³ Видети: чл. 13, ст. 1, тач. 7. ЗЈБРХ.

¹⁶⁴ Видети: чл. 13, ст. 2, тач. 5. и 6. ЗЈБРХ.

¹⁶⁵ Видети: чл. 19, ст. 1, тач. 2. ЗЈБРХ.

¹⁶⁶ Видети: чл. 19, ст. 1, тач. 4, 5. и 6. ЗЈБРХ.

¹⁶⁷ Видети: чл. 12, ст. 1, тач. 5. ЗНЦГ.

¹⁶⁸ Видети: чл. 12, ст. 2. ЗНЦГ.

могу да буду чланови органа политичких партија, што је још једно одступање у односу на нашег законодавца.¹⁶⁹ Што се тиче разлога за престанак бављењем делатношћу јавног бележника, законописац изоставља смрт нотара, вероватно као подразумевани разлог, али уводи, поред напред наведених заједничких разлога, и осуду на казну затвора дужу од 6 месеци, изрицање дисциплинске мере одузимања права на вршење нотарских послова, као и ако лице не почне са вршењем послова у року од 15 дана од дана који је Комора одредила за почетак његовог пословања. Законом није прецизирано са колико година живота нотару престаје служба, већ је одређено да престаје са вршењем послова када испуни услове за старосну пензију.¹⁷⁰

Посебност државног уређења Босне и Херцеговине условио је постојање три закона о нотарима у два ентитета и Брчко Дистрикту. Међутим, сви они предвиђају готово идентичне услове и поступак за избор нотара. Сам поступак избора веома је детаљно уређен, а може се приметити да Закон о нотарима Републике Српске предвиђа да се избор нотара врши путем јавног конкурса које објављује министарство правде,¹⁷¹ према *Zakonu o notarima* Федерације БиХ избор врши кантонални орган за управу,¹⁷² док према *Zakonu o notarima* Брчко Дистрикта то чини правосудна комисија.¹⁷³ Иако су разлози за престанак обављања делатности идентично предвиђени свим законима, може се уочити разлика код одређивања старосне границе до које може да се обавља посао јавног бележника. Тако, *Zakon o notarima* Федерације БиХ и *Zakon o notarima* Брчко Дистрикта предвиђају за то 70 година,¹⁷⁴ док Закон о нотарима Републике Српске¹⁷⁵ предвиђа као границу 65 година живота.

У законодавству Републике Северне Македоније прописани су бројни специфични услови које кандидат за нотара мора да испуни да би био именован. Један од њих је што се за кандидата за нотара захтева поседовање међународно признатог сертификата о познавању једног од три најкоришћенијих језика Европске уније (енглеског, француског

¹⁶⁹ Наведено према: G. Leković, *Nacrt Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2017. <http://cemi.org.me/wp-content/uploads/2017/05/Notarijat-u-Crnoj-Gori.pdf>, преузето: 02. 11. 2019. године.

¹⁷⁰ Видети: чл. 21, ст. 1, тач. 1, 3, 4, и 5. ЗНЦГ.

¹⁷¹ Видети: чл. 22, ст. 1. ЗНРСр.

¹⁷² Видети: чл. 28, ст. 2. ЗНФБХ.

¹⁷³ Видети: чл. 7, ст. 1. ЗНБД.

¹⁷⁴ Видети: чл. 31, ст. 1, тач. 2. ЗНФБХ и чл. 10, ст. 1, тач. 2. ЗНБД.

¹⁷⁵ Видети: чл. 25, ст. 1, тач. 2. ЗНРСр.

или немачког.¹⁷⁶ Будући нотар мора да положи и психолошки тест и тест интегритета, уз квалификациони нотарски испит и испит за рангирање нотара на конкретном конкурс. Предвиђено је да мора да има најмање две године радног стажа након положеног правосудног испита, да мора да да изјаву о томе да није презадужен, те да није осуђиван на казну затвора дужу од 6 месеци или да му није изречена забрана вршења професије или дужности.¹⁷⁷ Када је реч о условима за престанак службе, одређена је старосна граница од навршене 64. године када нотар престаје са бављењем делатности или почетак коришћења инвалидске пензије. До престанка вршења делатности долази и ако је истекао рок на који је изабран, док је у случају неотпочињања бављења делатношћу дат нешто дужи рок него у другим правима, који износи 3 месеца од дана који је одређен у Службеном гласилу као дан када лице именовано за нотара треба да започне са радом. Дисциплински савет може изрећи и дисциплинску меру трајног одузимања права на вршење нотарске службе, а делатност нотара престаје и ако је осуђен на казну затвора дужу од 6 месеци или је правноснажном пресудом кривичног суда изречена забрана вршења нотарске службе.¹⁷⁸

У Словенији, код услова за именовање јавног бележника законодавац проширује круг лица који могу бити именовани и на држављане земаља чланица Европске уније, држављане Европског економског простора, држављане Швајцарске конфедерације или државе чланице Организације за економску сарадњу и развој.¹⁷⁹ За нотара може бити именован и држављанин неке друге државе под условима реципроцитета.¹⁸⁰ Искуство које се за нотара захтева јесте најмање пет година у правној струци након положеног правничког државног испита, од чега најмање годину дана код нотара, адвоката, у суду, јавном тужилаштву или правобранилаштву, при чему лице у тренутку именовања не сме да има навршене 64 године живота.¹⁸¹ Као специфични разлози за престанак бављења нотарском делатношћу предвиђену су следећи: ако нотар прихвати плаћени посао, односно функцију или је уписан у именик адвоката, ако обавља послове који нису у складу са угледом и интегритетом који се захтева за обављање нотарске делатности, уколико је

¹⁷⁶ Видети: чл. 10, ст. 1, под и) ЗНРСМ.

¹⁷⁷ Видети: чл. 10, ст. 1, под д), ф), е) и ж) ЗНРСМ.

¹⁷⁸ Видети: чл. 18, ст. 1, од б) до ф) ЗНРСМ.

¹⁷⁹ Видети: чл. 8, ст. 1, тач. 1. ЗНРСл.

¹⁸⁰ Б. Кузмановић, Појам, историјски развој и значај јавног бележништва, *Билтен Републичког јавног правобранилаштва*, бр. 4, 2012, Београд, стр. 84.

¹⁸¹ Видети: чл. 8, ст. 1, тач. 2, 5. и 7–9. ЗНРСл.

изречена мера безбедности забране обављања нотарске службе или мера притвора, као и када се утврди да више не испуњава услове за обављање делатности.¹⁸² Функција нотара престаје када испуни услове за пензију, а најкасније када напуни 70 година живота.¹⁸³

4. Делокруг послова јавног бележника

4.1. Делокруг јавнобележничких послова у Републици Србији

Чланом 4. Закона о јавном бележништву српски законодавац одредио је послове који чине делокруг поступања јавног бележника. На првом месту ту су послови који се тичу исправа о правним пословима, изјавама и чињеницама на којима се заснивају права – њихово састављање, оверавање и издавање, као и овера приватних исправа. Нотар се бави и депозитним пословима, обавља поверене послове и предузима друге радње у складу са законом. Јавнобележнички послови могу се поделити на послове у изворној надлежности нотара, која је одређена самим законом, послове који нису у његовој изворној надлежности већ му их поверава суд, и тада је реч о делегираној надежности, а постоји и паралелна надлежност, када нотари обављају послове које им је пренела држава, а притом она и за себе задржава надлежност за те исте послове.¹⁸⁴

4.1.1. Јавнобележничке исправе

Састављање, потврђивање, овера и издавање исправа представља најзначајнију делатност нотара. Врсте јавнобележничких исправа у српском праву су: јавнобележнички запис, јавнобележнички записник, јавнобележничка потврда, јавнобележнички солемнизована исправа и јавнобележничка овера.¹⁸⁵

Јавнобележнички запис се може дефинисати као исправа о правним пословима и изјавама воље странака, коју у законом предвиђеној форми саставља нотар уз поштовање правила поступања, која има законом прописану садржину и услед свега тога карактер

¹⁸² Видети: чл. 19, ст. 1, тач. 2. и 5. ЗНРСл.

¹⁸³ Видети: чл. 19, ст. 1, тач. 9. ЗНРСл.

¹⁸⁴ С. Боровчанин, Надлежност нотара, *Годишњак студента*, бр. 1, 2013, стр. 64–66.

¹⁸⁵ Видети: чл. 6. ЗОЈБ.

јавне исправе.¹⁸⁶ Посебно је предвиђено да се у тој форми морају сачињавати уговор о располагању непокретности пословно неспособних лица, споразум о законском издржавању и уговор о хипотеци и заложна изјава, ако садрже изричиту изјаву да се на основу њих о доспелости потраживања, ради остваривања дуговане чинидбе, може спровести принудно извршење.¹⁸⁷ У форми јавнобележничког записа мора да буде сачињено и јавнобележничко завештање.¹⁸⁸ Ако се ови правни послови не сачине у облику који је законом предвиђен неће производити правно дејство.

Јавнобележнички запис биће извршна исправа ако садржи обавезу на чинидбу о којој се странке могу споразумети, и ако садржи изјаву обавезаног лица да се на основу ње спроведе принудно извршење ради остварења те обавезе по њеној доспелости.¹⁸⁹ На основу јавнобележничког записа може се спровести упис у катастар непокретности, под условима из чл. 85, ст. 2. ЗОЈБ, а када је на основу нотарског записа у регистре непокретности уписана хипотека или друго право уновчења непокретности, на њој ће се по доспелости обезбеђеног потраживања спровести извршење, ако је дужник изричито на то пристао у запису.¹⁹⁰

Јавнобележнички записник се у теорији дефинише као „јавнобележнички акт којим се утврђује наступање чињеница од којих зависи пуноважност одређеног правног посла, испуњење обавеза из правног посла или наступање правних дејстава правног посла“.¹⁹¹ Записником се могу утврдити и бројне друге чињенице, сходно чл. 87. и 88. ЗОЈБ. Осим тога, законодавац је у чл. 86. ст. 1. Закона о јавном бележничтву прецизирао да облик јавнобележничког записника може имати:

- 1) записник са оснивачке или друге скупштине акционарског друштва, ако оно има више од сто акционара, у случају када је то предвиђено оснивачким актом;
- 2) записник са седнице других органа акционарског друштва, када тај орган одлучује о питањима из надлежности скупштине друштва.

¹⁸⁶ У том смислу: Д. Ђурђевић, Јавнобележнички акти, у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, стр. 110.

¹⁸⁷ Видети: чл. 82, ст. 1. ЗОЈБ.

¹⁸⁸ Видети: чл. 111а. Закона о наслеђивању Србије, *Службени гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015.

¹⁸⁹ Видети: чл. 85, ст. 1. ЗОЈБ.

¹⁹⁰ Видети: чл. 85, ст. 3. ЗОЈБ.

¹⁹¹ Д. Ђурђевић, Јавнобележнички акти, стр. 137.

Врста јавнобележничких аката су и јавнобележничке потврде, којима нотар потврђује постојање или непостојање чињенице о којима је посведочио. Јавни бележник може бити дужан да изда потврду, а у појединим случајевима само је овлашћен да то учини. Дужност издавања потврде постоји када странка тражи да јој нотар изда потврду о томе да је јавнобележничка исправа сачињена и потврду о наплаћеним трошковима.¹⁹² На захтев сведока, преводиоца, тумача, вештака, законског заступника, службеног лица органа старатељства и заступника правног лица такође је дужан да изда потврду. Овом потврдом потврђује се њихово присуство у поступку састављања јавнобележничке исправе, као и својство и време које су провели у том поступку.¹⁹³

Нотар је овлашћен да изда потврду да је неко лице у животу, да је одређена исправа у његовом присуству поднета на увид овлашћеном лицу, да је извршен протест менице или чека, да је нека изјава воље у законом предвиђеним случајевима другом лицу саопштена у његовом присуству и друге потврде одређене законом.¹⁹⁴

Јавнобележничка овера јесте радња јавног бележника којом он потврђује да је неко лице потписало исправу или потпис на исправи признало за свој, да је препис подударан са изворником или овереним преписом, и слично. Овером превода јавни бележник потврђује да превод исправе верно одражава садржину изворног текста на страном језику.¹⁹⁵ Овером потписа јавни бележник потврђује да је одређену исправу потписао њен издавалац, или да је признао потпис као свој, овером преписа потврђује да је препис одређене исправе подударан са изворником или овереним преписом исправе, а овером копије да је копија одређене исправе идентична са изворником.¹⁹⁶ Овером рукописа јавни бележник потврђује да је лице у његовом присуству својеручно написало поднету исправу, односно да је раније својеручно написало.¹⁹⁷

Солемнизација је јавнобележничка радња којом се, стављањем солемнизационе клаузуле¹⁹⁸ потврђује приватна исправа, и тиме она добија снагу јавне исправе. У клаузули

¹⁹² Видети: чл. 90. ст. 1. ЗОЈБ.

¹⁹³ Видети: чл. 90. ст. 2. ЗОЈБ.

¹⁹⁴ Видети: чл. 91. ЗОЈБ.

¹⁹⁵ Д. Ђурђевић, *Јавни бележници – ко су и шта раде*, стр. 12.

¹⁹⁶ Видети: чл. 5, ст. 1, чл. 21, ст. 1. и чл. 26, ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа, *Службени гласник РС*, бр. 93/2014, 22/2015 и 87/2018.

¹⁹⁷ Видети: чл. 19. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

¹⁹⁸ Видети: чл. 93а, ст. 1. ЗОЈБ.

о потврђивању нотар, између осталог, потврђује да је уговорним странама уговор прочитао, да су се они са њим сагласили и исправу својеручно потписали. Јавнобележнички солемнизована исправа је после јавнобележничког записа најстрожа форма исправе, а између њих постоји једна суштинска разлика. Она се огледа у поступку сачињавања исправе. Док јавни бележник сачињава јавнобележнички запис по казивању странке, у случају солемнизације странке унапред подносе сачињену исправу нотару коју он треба да потврди.¹⁹⁹

Правни послови који морају да се закључе у облику ове исправе су уговори о промету непокретности,²⁰⁰ уговор о заснивању стварних и личних службености и уговор о хипотеци и заложна изјава ако не садрже изричиту изјаву да се на основу њих о доспелости потраживања, ради остваривања дугована чинидбе може спровести принудно извршење.²⁰¹ Изменама и допунама важећег Закона о наслеђивању Србије које су извршене 2015. године, предвиђено је да ће се уговор о уступању и расподели имовине за живота, уговор о доживотном издржавању и уговор о уступању наследног дела закључивати у форми јавнобележнички солемнизоване исправе.²⁰² Законодавац је, као посебан услов код уговора о уступању и расподели имовине за живота и уговора о доживотном издржавању, предвидео дужност јавног бележника да уговорне стране упозори на правне последице закључивања ових уговора.²⁰³ Јавнобележничка солемнизација предвиђена је и у погледу неких уговора у области породичног права: споразум о деоби заједничке имовине супружника,²⁰⁴ брачни уговор²⁰⁵ и уговор о

¹⁹⁹ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 229–230.

²⁰⁰ Видети: чл. 4, ст. 1. Закона о промету непокретности, *Службени гласник РС*, бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015.

²⁰¹ Видети: чл. 93. ЗОЈБ.

²⁰² Н. Стојановић, Шта доносе ново измене и допуне Закона о наслеђивању Републике Србије, *Право – теорија и пракса*, бр. 7–9, 2015, стр. 17. и 19. Проф. Стојановић у наведеном чланку указује да потврђивање садржине ових уговора захтева добро познавање ове материје од стране нотара, будући да су правила о солемнизацији садржана у три законска текста (Закону о јавном бележничтву, Закону о наслеђивању и Закону о ванпарничном поступку). Такође, истиче да није оправдано да Закон о јавном бележничтву садржи норме које се тичу испитивања услова за закључење правног посла и његове допуштености, јер је то већ регулисано у делу Закона о ванпарничном поступку којим се регулише састављање исправа. Сматрамо да је овакав став оправдан.

²⁰³ Нотар је дужан да уговараче нарочито упозори да имовина која је предмет располагања уговором не улази у заоставштину и да се из ње не могу намирити нужни наследници примаоца издржавања. Видети: чл. 184, ст. 2. и чл. 195, ст. 2. Закона о наслеђивању.

²⁰⁴ Видети: чл. 179, ст. 2. Породичног закона, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.

²⁰⁵ Видети: чл. 188, ст. 2. Породичног закона.

управљању и располагању заједничком имовином²⁰⁶ морају бити закључени у облику јавнобележнички солемнизоване исправе.

Широк круг правних послова за чије је закључивање прописана форма јавнобележнички солемнизоване исправе, и уједно узак круг правних послова који се закључују, односно сачињавају у форми јавнобележничког записа, резултат је уступака учињених након протеста адвоката који је паралисао рад судова крајем 2014. године. Тиме је омогућено адвокатима, али и другим лицима, да сачине приватну исправу о правном послу и да је потом однесу код нотара на потврђивање. Уједно, на тај начин је запис, као најзначајнији јавнобележнички производ, маргинализован, јер се ова форма у пракси користи веома ретко. Можда је законодавац требао да као обавезну пропише форму записа за још неке уговоре, пре свега за уговор о доживотном издржавању, будући да је овај правни посао карактеристичан по различитим видовима злоупотреба, те је могуће да би се неке превенирале уколико би уговор сачињавао јавни бележник, а не неко друго лице.

Законом о јавном бележништву прописана је обавезна садржина јавнобележничких исправа, односно солемнизационе клаузуле, а поступак сачињавања исправе спроводи се према одредбама овог закона и Закона о ванпарничном поступку,²⁰⁷ чије се норме о састављању исправе сходно примењују на поступак солемнизације. Јавни бележник овлашћен је и да изда изворник, отправак и препис јавнобележничке исправе, у случајевима и под условима прописаним чл. 108. и 109. ЗОЈБ.

Приликом закључивања уговора о промету непокретности, јавни бележник има нека важна овлашћења и обавезе у вези са уписом права својине и других стварних права у катастру непокретности. Јавни бележници су дужни да Служби Републичког геодетског завода, ради уписа у катастар непокретности, доставе јавнобележничке исправе које састављају, потврђују или оверавају, односно извршне одлуке које доносе, а које представљају правни основ за упис у катастар непокретности, у року од 24 сата од тренутка састављања, потврђивања, односно оверавања јавнобележничке исправе, односно од дана извршности одлуке коју је донео у повереном послу.²⁰⁸ Поред ових исправа, јавни бележници су дужни да доставе и оне исправе које су потврдили или сачинили у вези са

²⁰⁶ Видети: чл. 189, ст. 5. Породичног закона.

²⁰⁷ Видети: чл. 164–185. Закона о ванпарничном поступку.

²⁰⁸ Видети: чл. 22, ст. 1, тач. 2 и чл. 23, ст. 5, тач. 1. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова, *Службени гласник РС*, бр. 41/2018, 95/2018 и 31/2019.

преносом права својине на непокретности, а које не представљају правни основ за упис промене у катастар непокретности.²⁰⁹ Јавни бележник је такође овлашћен да свим заинтересованим лицима издаје изводе из листа непокретности и листа вода.²¹⁰

4.1.2. Јавнобележнички депозит

У надлежности јавног бележника су и депозитни послови. Јавнобележнички депозит уређен је чл. 165–175. ЗОЈБ. Странке могу јавном бележнику предати на чување: готов новац, хартије од вредности, друге исправе које се могу уновчити, као и исправе које се не могу уновчити, списе, рукописе, документе, уметничке предмете, накит, драгоцености и друге предмете чије депоновање није забрањено законом, ради чувања и враћања, као и предмете испуњења обавезе.²¹¹ Пошто их прими, бележник ће депоненту издати јавнобележничку потврду о депозиту. За пријем предмета депозита надлежан је сваки нотар на територији Републике Србије. Једино када је реч о предмету испуњења обавезе, за њихов пријем месно је надлежан бележник чије је седиште у месту испуњења обавезе, осим ако разлози хитности или природа посла захтевају да се предмет положи код бележника чије је седиште у месту где се ствар налази.²¹²

4.1.3. Делегирани послови

Суд може јавном бележнику да повери спровођење одређеног поступка или предузимање појединих ванпарничних радњи. Овакво овлашћење за судове проистиче из чл. 4, ст. 1, тач. 3. Закона о јавном бележништву, а детаљније је разрађено чланом 30а. Закона о ванпарничном поступку. Када суд поверава спровођење ванпарничног поступка, или предузимање радњи које су у његовој надлежности, он цени целисходност

²⁰⁹ Под тим исправама подразумевају се: уговор којим се преноси право својине на непокретности који је јавни бележник солемнизовао, а који не садржи клаузулу интабуланди, ради уписа предбележбе када исправа садржи услов или одложни рок за стицање права који није испуњен или није наступио; затим исправа којом се преноси право својине на објекту у изградњи, ради уписа предбележбе, и исправа која се тиче располагања непокретношћу која није уписана у катастар непокретности, а како би се то евидентирало. Видети: чл. 22, ст. 2. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

²¹⁰ Видети: чл. 53, ст. 1. у вези чл. 52, ст. 2. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

²¹¹ Видети: чл. 165, ст. 1. и 5. ЗОЈБ.

²¹² Видети: чл. 166. ЗОЈБ.

поверавања, а бележник је дужан да се прихвати поверених радњи и послова, осим у законом предвиђеним случајевима.²¹³ Јавним бележницима суд не може да повери послове у погледу којих је надлежност суда предвиђена Законом о парничном поступку, осим радњи обезбеђења доказа и достављања писмена у повереним пословима.²¹⁴ Суд нотару не може поверити ни послове који су у надлежности суда по Закону о извршењу и обезбеђењу, а ни оне за које је надлежан неки други државни орган по прописима који уређују надлежност и поступак пред тим органом.²¹⁵ Законом о ванпарничном поступку је забрањено поверавање спровођења поступака у статусним и породичним стварима, поступака за одређивање накнаде за експроприсану непокретност, вођење јавних књига и регистара које води суд, састављање исправа за које је надлежан искључиво суд и спровођење оставинског поступка када је за наслеђивање меродавно страни право.²¹⁶ Бележнику се не може поверити ни спровођење поновног поступка када је поступак првобитно спроведен пред судом, а решење којим је поступак окончан је укинато и предмет враћен на поновно суђење.²¹⁷

Од делегираних послова, посматрано из угла растерећења судова и убрзања заштите интереса грађана, сматрамо да је најважнија улога нотара у оставинском поступку. Изменама Закона о ванпарничном поступку које су уследиле након доношења Закона о јавном бележничтву, предвиђено је да суд може да повери јавном бележнику спровођење оставинског поступка, када је за наслеђивање меродавно наше право,²¹⁸ или предузимање појединих радњи у том поступку. Ако имамо у виду чињеницу да Закон о ванпарничном поступку не дефинише јасно овлашћења јавног бележника у оставинском поступку када му је он поверен, а исто не предвиђа ни ограничења у предузимању радњи, можемо извести закључак да јавни бележник може да предузима све радње у оставинском поступку које може да предузима и суд када не поверава овај поступак. Јавни бележник може да предузима и радње које имају карактер претходних радњи: састављање

²¹³ Видети: чл. 30а, ст. 3 и чл. 30г. Закона о ванпарничном поступку.

²¹⁴ Чл. 98. ст. 2. ЗОЈБ.

²¹⁵ Чл. 98. ст. 3. и 4. ЗОЈБ.

²¹⁶ Видети: чл. 30а, ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

²¹⁷ Видети: самостални чл. 56(с2), ст. 3. Закона о изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 55/2014.

²¹⁸ Видети: чл. 30а, ст. 1. и чл. 110а, ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

смртвонице, попис и процену вредности заоставштине, предузимање мера за обезбеђивање заоставштине и проглашење завештања.²¹⁹

Иако то Законом о ванпарничном поступку није експлиците предвиђено, сматра се да нотарима може бити поверено и да спроведу поступак за уређење међа, поступак за уређење управљања и коришћења заједничким стварима, поступак за деобу заједничких ствари или имовине, те поступак за обезбеђење доказа.²²⁰ Сматрамо да би поменути закон требало јасно прописати могућност делегирања ових поступака јавним бележницима, и да би судови убудуће требало у већој мери да им их поверавају.

4.2. Делокруг јавнобележничких послова у бившим југословенским републикама

Закони свих земаља бивших југословенских република предвиђају скоро истоветан круг послова који јавни бележници могу да предузимају. То су састављање и издавање нотарских исправа о правним пословима, изјавама и чињеницама на којима се темеље права, овера приватних исправа (потписа, рукописа, преписа, превода итд.), нотарске потврде, депозитни послови, поверени послови и други послови одређени законом.²²¹ Хрватско и македонско право познају и солемнизацију приватних исправа.

У хрватском праву, врсте нотарских исправа су: јавнобележнички акти, јавнобележнички записници и јавнобележничке потврде.²²² Форма јавнобележничких аката обавезна је за: уговор о располагању имовином малолетних лица и лица лишених пословне способности, уговор о поклону без предаје предмета уговора у државину поклонопримцу, као и за све правне послове *inter vivos* које лично предузимају лица која су глува, а не знају да читају, или лица која су нема, а не знају да пишу (само ако је вредност правног посла већа од 50.000,00 куна).²²³ Сходно чл. 59. ЗЈБРХ осим ових, учесници у правном послу све друге исправе о правном послу могу солемнизовати пред

²¹⁹ Н. Стојановић, Ј. Видић-Грнинић, *Поступак за расправљање заоставштине у Србији*, Ниш, 2015, стр. 47.

²²⁰ Д. Ђурђевић, *Јавни бележници – ко су и шта раде*, стр. 14.

²²¹ Видети: чл. 2, ст. 1. ЗЈБРХ; чл. 2, ст. 1. ЗНРСл; чл. 3, ст. 2. ЗНРСМ; чл. 4. ЗНРЦГ; чл. 69–72. и 111–114. ЗНФБХ; чл. 43–46. и 85–88. ЗНБД и чл. 64–67. и чл. 107–110. ЗНРСр.

²²² Чл. 3, ст. 1. ЗЈБРХ.

²²³ Видети: чл. 53, ст. 1. и 2. ЗЈБРХ.

нотаром. Хрватско законодавство о јавним бележницима предвиђа овлашћење нотара на заступање странака пред судом и другим органима јавне власти, у неспорној ствари, која је у непосредној вези са његовом исправом, у ком случају он има права и обавезе адвоката.²²⁴ *Zakon o nasljeđivanju Републике Хрватске*²²⁵ не предвиђа постојање јавнобележничког завештања, али се предвиђа јавна опорука у облику јавне исправе коју може саставити и јавни бележник.²²⁶ Нотарима се може поверити спровођење поступака или предузимање појединих послова. Поред делегирања спровођења оставинског поступка,²²⁷ суд или други орган власти могу им поверити и попис и печатење заоставштине и стечајне масе, процену и продају покретних и непокретних ствари у ванпарничном поступку, да спроведу расправу о подели продајне цене у извршном поступку, да састављају и проверавају рачуне које су положили старатељи или управници веће имовине, као и послове који им се могу поверити посебним законима.²²⁸ Нотари су овлашћени да доносе и извршна решења на основу веродостојних исправа.²²⁹

Специфичност нормативног уређења у области јавног бележничтва Босне и Херцеговине условљава и постојање три напред поменута закона којима се уређује ова област, али су овлашћења нотара готово идентична. Нотарске исправе у БиХ су нотарски обрађене исправе, нотарске овере и нотарске потврде.²³⁰ Нотарска обрада исправе значи да је исправа у целости сачињена од стране нотара. Закони који уређују нотарску делатност предвиђају ову форму као обавезну за правне послове о регулисању имовинских односа између супружника или ванбрачних партнера, за располагања имовинским правима малолетних и пословно неспособних лица, за обећање поклона (с тим што се нотарска исправа надомешта извршењем обећане чинидбе), правне послове чији је предмет пренос или стицање власништва или других стварних права на непокретностима и оснивачка акта привредних друштава.²³¹ Законима који уређују наследноправне односе предвиђена је и могућност сачињавања нотарског тестаментa. Нотарима судови могу поверити спровођење

²²⁴ Видети: чл. 4. ЗЈБРХ.

²²⁵ *Zakon o nasljeđivanju Hrvatske, Narodne novine*, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013, 33/2015 и 14/2019.

²²⁶ Ј. Милутиновић, Особености јавног бележничтва у Републици Србији, *Бранич*, бр. 1–4, 2016, стр. 35. Видети и: чл. 32, ст. 2. *Zakona o nasljeđivanju Hrvatske*.

²²⁷ Видети: чл. 156. ЗЈБРХ.

²²⁸ Видети: чл. 157, ст. 1. ЗЈБРХ.

²²⁹ I. Vrgić, *op. cit.* стр. 14.

²³⁰ Видети: чл. 4, ст. 2. ЗНРс; чл. 4, ст. 2. ЗНБИХ и чл. 4, ст. 2. ЗНБД.

²³¹ Видети: чл. 73, ст. 1. ЗНБИХ; чл. 68, ст. 1. ЗНРСр и чл. 47, ст. 1. ЗНБД.

одређених радњи и поступака, пре свих оставинског поступка, што је нормирано наследноправним прописима и они тада имају иста овлашћења као оставински суд. Закони о нотарима прописују да се бележницима могу поверити следеће радње: попис и печатење заоставштине и стечајне масе, процена и јавна продаја покретних и непокретних ствари у ванпарничном поступку и деоба продајне цене у извршном поступку.²³²

У Словенији је нотарска служба, као јавни сервис, регулисана је Уставом.²³³ Као и у осталим земљама у окружењу, и у Словенији је нотарева делатност најзначајнија по питању састављања и издавања јавних исправа, а то својство имају нотарски записи, записници и потврде.²³⁴ У форми нотарског записа морају бити сачињени уговор о регулисању имовинских односа међу супружницима и ванбрачним партнерима, уговор за располагање имовином лица лишених пословне способности, споразуми о одрицању од наслеђа,²³⁵ уговор о поклону за случај смрти, уговор о уступању и расподели имовине за живота и уговор о доживотном издржавању.²³⁶ Када нотар сачињава завештање, то такође чини у облику записа. Специфична одредба коју предвиђа словеначки закон којим се уређује јавнобележничка делатност, а која је карактеристична и за хрватско право, јесте да нотар сме да заступа странке у поступцима пред судовима или другим државним органима, који су у непосредној вези са неком нотарском исправом која је састављена код њега, осим у поступцима у којима се оспорава исправа или правни посао, и тада има права и дужности адвоката.²³⁷ Нотар може имати и улогу медијатора, где у поступку медијације не одлучује уместо странака о начину решавања спора, али им помаже да спор превазиђу указујући им на могућа правна решења.²³⁸ Словенија је једина држава на простору бивше СФРЈ чији судови не могу да поверавају спровођење оставинских поступака нотарима.²³⁹

²³² Видети: чл. 72. ЗНБИХ; чл. 67. ЗНРСр и чл. 46. ЗНБД.

²³³ Видети: чл. 137. Ustava Republike Slovenije, *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS 68, 66/00 – UZ 80, 24/03 – UZ 3a, 47, 68, 69/04 – UZ 14, 69/04 – UZ 43, 69/04 – UZ 50, 68/06 – UZ 121, 140, 143, 47/13 – UZ 148, 47/13 – UZ 90, 97, 99 in 75/16 – UZ 70a.

²³⁴ Видети: чл. 3, ст. 1. ЗНРСл.

²³⁵ Видети: чл. 47. ЗНРСл.

²³⁶ Видети: чл. 545, чл. 547, ст. 2 и чл. 558. Obligacijskog zakonika Slovenije, *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.

²³⁷ Видети: чл. 5, ст. 1. и 2. ЗНРСл.

²³⁸ В. Ријавец, *op. cit.* стр. 118.

²³⁹ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.* стр. 111.

Треба, међутим, истаћи да се од 2019. године у Словенији пред нотарима може споразумно развести брак, када супружници нису имали децу над којом се врши родитељско право.²⁴⁰

Најзначајнији и најчешћи послови нотара у Црној Гори односе се на састављање нотарских аката, који по садржини и форми не одступају од других земаља, а реч је о нотарском запису, нотарском записнику, нотарској потврди и нотарској овери.²⁴¹ Црногорски легислатор прописује широк круг послова који се сачињавају у форми нотарског записа: брачни уговор и други уговори о регулисању имовинских односа супружника и ванбрачних партнера, уговор о располагању имовином малолетних лица и лица која немају пословну способност чији су предмет непокретности или вредније покретне ствари и права, уговор о доживотном издржавању, уговор о уступању и расподели имовине за живота, наследничке изјаве, уговори о куповини са задржавањем права власништва, обећање поклона и поклон за случај смрти, као и уговори којима се стиче својина и друга стварна права на непокретностима.²⁴² Нотари су законом овлашћени да, на захтев странке, састављају и друге акте када је то законом дозвољено, а могу да врше и солемнизацију приватних исправа о правном послу, ако приватна исправа испуњава услове везане за форму и садржину нотарског записа.²⁴³ Судови нотарима могу поверити спровођење пописа и процена заоставштине, чување оставинских исправа, хартија од вредности, новца или других драгоцености, и друге послове одређене посебним законима,²⁴⁴ а могу им делегирати и спровођење оставинског поступка.

У регулативи Републике Северне Македоније међу нотарским исправама разликујемо нотарске акте, нотарске платне налоге, нотарске записнике, нотарске потврде и потврђене (солемнизоване) приватне исправе.²⁴⁵ Нотари такође спроводе оставински поступак, као повереници суда. У облику нотарског акта морају се сачинити само правни послови глувих лица која не знају да читају или немих лица која не знају да пишу, под

²⁴⁰ Више: Н. Стојановић, О (не)оправданости поверавања развода брака јавним бележницима, у: "Универзално и особено у праву", зборник радова са међународног научног скупа, Том II, Косовска Митровица, 2018, стр. 304–305.

²⁴¹ Видети: чл. 5, ст. 1. и 2. ЗНРЦГ.

²⁴² Видети: чл. 52, ст. 1. ЗНРЦГ.

²⁴³ Видети: чл. 51а. ЗНРЦГ. Више: В. Кораћ, Концепција Закона о нотарима Црне Горе, *Хармониус*, Београд, 2014, стр. 128.

²⁴⁴ Чл. 6, ст. 1. ЗНРЦГ.

²⁴⁵ Видети: чл. 4, ст. 1. ЗНРСМ.

условом да је њихова вредност већа од 5.000 евра.²⁴⁶ Странке су дужне да приватне исправе за правне послове којима се стичу, престају, преносе или ограничавају својинска права на непокретностима или друга стварна права на непокретностима, или права за које се воде јавне књиге, потврде код нотара. Ова приватна исправа мора бити сачињена од адвоката и мора садржати адвокатски печат и потпис уколико се ради о правном послу чија је вредност изнад 10.000 евра. Када је једна од уговорних страна банка, штедионица, финансијско друштво, давалац финансијског лизинга или осигуравајуће друштво, приватна исправа не мора да буде сачињена од стране адвоката и да садржи адвокатски печат и потпис. Међутим, ако је вредност уговора изнад 10.000 евра, једна страна је ипак дужна да обезбеди адвокатски печат и потпис на уговору о том правном послу.²⁴⁷

5. Одговорност јавног бележника

5.1. Одговорност нотара у праву Републике Србије

Нотари, према правној регулативи Републике Србије, могу да сnose грађанску, кривичну и дисциплинску одговорност, с тим што ови облици одговорности не искључују један други. Закон о јавном бележништву регулише само дисциплинску одговорност јавног бележника – он ће дисциплински одговарати само за повреде утврђене овим прописом. Нотар ће дисциплински одговарати ако приликом вршења делатности повређује закон или својим понашањем вређа углед јавног бележништва.²⁴⁸

Нотар одговара за лакше повреде јавнобележничке дужности или за дисциплинске преступе, који су дефинисани чл. 150, ст. 3. ЗОЈБ.²⁴⁹ Дисциплински поступак спроводи

²⁴⁶ Видети: чл. 52, ст. 1 и 2. ЗНРСМ.

²⁴⁷ Видети: чл. 55. ЗНРСМ.

²⁴⁸ Видети: чл. 149, ст. 1. и 2. ЗОЈБ. Више: М. Караникић Мирић, *op. cit.* стр. 559.

²⁴⁹ Видети: чл. 150, ст. 1. ЗОЈБ. Казне због лакше повреде јавнобележничке дужности су: писмена опомена, новчана казна у износу до једне просечне месечне плате судије основног суда исплаћене у месецу који је претходио месецу у коме је одлука о кажњавању донета (чл. 151. ЗОЈБ). Казне за дисциплински преступ су писмени укор, новчана казна у износу до висине 12 просечних месечних плата судије основног суда исплаћених у месецу који је претходио месецу у коме је одлука о кажњавању донета, привремено одузимање права на обављање делатности у трајању до годину дана и одузимање права на обављање јавнобележничке делатности (чл. 152. ЗОЈБ).

дисциплинска комисија Коморе.²⁵⁰ Против одлуке дисциплинске комисије може се у року од осам дана од достављања одлуке изјавити жалба,²⁵¹ по којој одлучује трочлана комисија Министарства, против чије одлуке се може покренути управни спор.²⁵² У току дисциплинског поступка дисциплинска комисија може, на предлог дисциплинског тужиоца Коморе или по службеној дужности, ако је то неопходно како би се заштитили интереси странака и очувало поверење које постоји према јавном бележничтву, донети решење о привременом удаљењу јавног бележника.²⁵³

Законом о јавном бележничтву регулисано је да јавни бележник одговара за штету коју проузрокује у обављању делатности, те да је исту дужан да накнади. Јавни бележник ће, такође, одговарати и за штету коју, у обављању јавнобележничке делатности, проузрокују лица која су запослена код њега у канцеларији: јавнобележнички приправник, јавнобележнички сарадник, јавнобележнички помоћник и административно особље, независно од њихове самосталне одговорности.²⁵⁴ У наведеним случајевима, јавни бележник одговара према општим правилима о вануговорној одговорности.²⁵⁵ Одговорност јавног бележника је вануговорна и када штета настане у вези предмета који су у јавнобележничком депозиту. Међутим, ако би странка овластила јавног бележника да предузима радње ради очувања, обезбеђења или намирања права из хартија од вредности, које су у јавнобележничком депозиту, он ће имати положај пуномоћника.²⁵⁶ У том случају су његова овлашћења приватноправне природе, а не јавноправне, из разлога што је њихов извор правни посао, а не закон. У овом случају он одговара по правилима уговорне одговорности.

Ако су лица, за која јавни бележник одговара, у обављању делатности причинила неке штете, њу ће накнадити јавни бележник. Он ће имати право регреса према штетнику само ако је штету причинио намерно или крајњом непажњом. Овим правом бележник се може користити у року од једне године од дана када је накнадио штету.²⁵⁷

²⁵⁰ Видети: чл. 157. ЗОЈБ.

²⁵¹ Видети: чл. 158, ст. 1. ЗОЈБ.

²⁵² Видети: чл. 158, ст. 5. ЗОЈБ.

²⁵³ Видети: чл. 155. ЗОЈБ.

²⁵⁴ Видети: чл. 58, ст. 2. ЗОЈБ.

²⁵⁵ М. Караникић Мирић, *op. cit.* стр. 572.

²⁵⁶ *Ibid.* Видети и: чл. 165, ст. 3. и 4. ЗОЈБ.

²⁵⁷ Видети: чл. 58, ст. 3. ЗОЈБ.

Држава не одговара за штету коју јавни бележник проузрокује у обављању своје делатности,²⁵⁸ јер јавни бележници нису државни органи, нити су државни службеници.²⁵⁹

Да би се заштитили интереси нотара, а како би се и странке заштитиле од евентуалне његове инсолвентности, законом је прописано да је пре него што започне са обављањем делатности, јавни бележник дужан да закључи уговор о осигурању од одговорности за штету коју би у свом раду могао да проузрокује он, његов јавнобележнички заменик, помоћник, приправник и друга лица која су запослена код нотара.²⁶⁰ Најнижи износ осигурања одређује Јавнобележничка комора, по прибављеној сагласности Министарства правде,²⁶¹ али се бележници могу осигурати и на више износе.

Јавни бележник подлеже општим правилима о кривичној одговорности која важе за сваког појединца.²⁶² Кривична одговорност може бити и разлог за привремено удаљење нотара ако је против њега отворена истрага за кривично дело које се гони по службеној дужности, а које га чини недостојним за обављање ове делатности, ако му је у кривичном поступку изречена мера безбедности забране бављења одређеним послом или занимањем и ако му је одређен притвор.²⁶³

5.2. Одговорност нотара у правима бивших југословенских република

Срж нормативне регулативе уређења одговорности јавног бележника у свим земљама бивших југословенских република јесте идентичан, те се на тај начин може рећи да су правила претежно хармонизована. Свака држава која је предмет компаративне анализе, било да је то Словенија, Црна Гора, Северна Македонија, Хрватска или Босна и Херцеговина у својим прописима о нотарима предвиђа институт одговорности нотара. Он одговара у своје име, искључујући одговорност државе, тако да је то решење идентично као у нашем домаћем праву. Сваки легислатор укључује и дисциплинску, материјалну и кривичну одговорност, без обзира што сви видови нису регулисани истим законом. Приликом регулисања обавезног осигурања од штете, хрватски и црногорски законодавац

²⁵⁸ Видети: чл. 58, ст. 4. ЗОЈБ.

²⁵⁹ А. Јакшић, *op. cit.* стр. 90–91.

²⁶⁰ Видети: чл. 59, ст. 1. и 2. ЗОЈБ.

²⁶¹ Видети: чл. 59, ст. 3. и 4. ЗОЈБ.

²⁶² З. Томић, *op. cit.* стр. 214.

²⁶³ Видети: чл. 31а, ст. 1, тач. 1. ЗОЈБ.

предвиђају обавезно осигурање од штете пре почетка обављања делатности, не предвиђајући тачно најмањи износ осигурања, док македонски предвиђа да то буде 50.000 евра,²⁶⁴ босански 250.000 конвертибилних марака,²⁶⁵ док словеначки законодавац овлашћује надлежног министра да одреди минималну суму осигурања²⁶⁶ (која износи 33.300 евра).²⁶⁷

У Хрватској, дисциплинска одговорност предвиђена је ако јавни бележник својим понашањем у обављању јавнобележничке службе или приватном животу вређа част и углед јавнобележничке службе или доведе у питање поверење у њу, ако повреди службену дужност, посебно ако непрописно обавља службене радње или их својом кривицом одуговлачи. У овим случајевима казниће се због неуредности (лакша повреда службене дужности) или дисциплинског преступа.²⁶⁸

Црногорски законодавац предвиђа дисциплинску одговорност нотара за повреде службене дужности учињене његовом кривицом.²⁶⁹ Пореде нотарске дужности могу бити лакше, теже и најтеже.²⁷⁰

У Словенији је дисциплинска одговорност нотара, нотарских помоћника и приправника предвиђена у случају повреде одредаба закона и других прописа или ако својим поступком наруши углед нотарске професије.²⁷¹ Разликују се лакше и теже повреде.²⁷²

Република Северна Македонија предвиђа дисциплинску одговорност нотара за повреде закона, Кодекс професионалне етике и акте Коморе. Овај закон не квалификује повреде, али предвиђа који поступци доводе до одговорности нотара.²⁷³

Нотарски прописи Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко Дистрикта предвиђају дисциплинску одговорност нотара за повреде службене дужности коју учини

²⁶⁴ Видети: чл. 38. ЗНРСМ.

²⁶⁵ Видети: чл. 54. ЗНРСр; чл. 38. ЗНБД и чл. 59. ЗНФБХ.

²⁶⁶ Видети: чл. 14. ЗНРСл.

²⁶⁷ Преузето са: <https://evem.gov.si/info/podpogoji/drugiPogoj/13926/prikaziDrugiPogoj/>. Приступ: 25. 02. 2020.

²⁶⁸ Видети: чл. 145, ст. 1. и 2. ЗЈБРХ.

²⁶⁹ Видети: чл. 112. ЗНЦГ.

²⁷⁰ Видети: чл. 112а, ст. 1. ЗНЦГ.

²⁷¹ Видети: чл. 112. ЗНРСл.

²⁷² Видети: чл. 113а. ЗНРСл.

²⁷³ Видети: чл. 132. ЗНРСМ.

својом кривицом.²⁷⁴ Они не опредељују врсте дисциплинских повреда, већ предвиђају само случајеве када се сматра да је дошло до повреде службене дужности.

VI. ОСТАЛИ ТИПОВИ НОТАРИЈАТА.

РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЛАТИНСКОГ И ДРУГИХ ТИПОВА НОТАРИЈАТА

Осим латинског, у упоредном праву срећу се и други модалитети јавног бележништва. У теорији се могу уочити различите поделе. Најзаступљенија је подела на три облика: англосаксонски тип, државни нотаријат и латински тип нотаријата. Ово поглавље посветићемо анализи англосаксонског и државног нотаријата на примерима Велике Британије и Немачке, а затим ћемо указати на сличности и разлике између ова два типа нотаријата и латинских нотара.

1. Англосаксонски тип нотаријата

Специфичност јавног бележништва у англосаксонском правном кругу условљена је тиме што се овај систем развијао мимо утицаја римског права, те је институт нотара овде доспео под утицајем црквеног права и Католичке цркве.²⁷⁵ Англосаксонски модел бележништва заснива се превасходно на прецедентном праву, чија је једна од основних карактеристика да јавне исправе немају значај као доказно средство у судском и управном поступку, већ је основно доказно средство исказ сведока.²⁷⁶ Англосаксонски тип нотаријата нарочито је карактеристичан за Велику Британију и Сједињене Америчке Државе, али се између ових правних система могу уочити бројне разлике, јер нотари у њима немају потпуно идентичну улогу, нити овлашћења.

Пружањем правних услуга у Енглеској и Велсу баве се две групе нотара: *general notaries* и *scrivener notaries*. Њихова функција је данас доста слична. Нотарске послове обављају и припадници других правничких професија, као што су *barristers*, *licensed*

²⁷⁴ Видети: чл. 119, ст. 1. и чл. 120. ЗНБИХ; чл. 115, ст. 1. и чл. 116. ЗНРС и чл. 93, ст. 1. и чл. 94. ЗНБД.

²⁷⁵ Више: I. Vrgić, *op. cit.* стр. 31.

²⁷⁶ М. Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, стр. 88.

conveyancers, authorised practitioners и solicitors,²⁷⁷ и сви они имају овлашћење за узимање заклетви (commissioners for oaths).²⁷⁸

Нотари морају бити осигурани ради заштите својих клијената, сходно томе морају држати новац клијената одвојено од властитог, и подлежу строгим правилима која уређују њихово поступање и дисциплинску одговорност. Сваке године морају да обнављају дозволу за рад, а то могу да учине само ако су поштовали прописе. Њихов број је релативно мали и стабилан, и креће се око 900, што се објашњава чињеницом да су послови које они предузимају првенствено везани за међународни правни промет.²⁷⁹

Делатност нотара састоји се примарно у аутентификацији и овери потписа, узимању и администрирању заклетви којима се гарантује веродостојност докумената,²⁸⁰ потврђивању исправа које имају значај у међународном правном промету, припреми исправа за пренос имовине, за наслеђивање, као и у вршењу других послова.²⁸¹ Нарочито је наглашен њихов значај у прекограничном правном промету, где предузимају послове састављања и засведочавања пуномоћја за употребу у иностранству, послове у вези са купопродајом земљишта и других имовинских добара у иностранству, обезбеђивања докумената за управљање имовином људи који су у иностранству, оверавање документа и пословних трансакција предузећа, итд.²⁸² Нотари нису овлашћени да састављају и оверавају приватне исправе о правним пословима, нити су овлашћени да уговорним

²⁷⁷ Barristers су слични адвокатима, представљају саветнике и експерте у области права чија је улога да заступају странке пред вишим судским инстанцама. Licensed conveyancers имају само овлашћење да делују у пословима везаним за промет непокретности, док authorised practitioners могу да буду сва физичка лица без правничког образовања, али и правна лица која испуне законом предвиђене услове који се тичу способности и одговорности, у чији делокруг спадају послови везани за промет непокретности. Solicitors су правници практичари који се баве различитим правничким пословима: заступају клијенте у поступцима пред нижим судовима, али се баве и пословима који се тичу промета непокретности, наслеђивања, права друштва, што их приближава латинским нотарима, али они немају јавна овлашћења, већ се крећу у домену приватног права. Више: Д. Кнежић-Поповић, *op. cit.* стр. 343–344.

²⁷⁸ Преузето са: https://en.wikipedia.org/wiki/Notary_public. Приступ: 29. 12. 2019.

²⁷⁹ F. Vigier-Moreno, Legal Translation and Interpreting in the UK Today, in: *Researching Language and the Law: Textual Features and Translation Issues*, Bern, 2010, стр. 236.

²⁸⁰ Е Оруџ, *op. cit.* стр. 136.

²⁸¹ Преузето са: <https://www.thenotariessociety.org.uk/pages/what-is-a-notary>. Приступ: 29. 12. 2019.

²⁸² M. Lightowler, E-commerce for Notaries in England & Wales, *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, 4, 2007, стр. 41.

странама дају непристрасне савете, јер правно саветовање улази у делокруг послова адвоката који нису у обавези да воде рачуна о интересима обе стране.²⁸³

Постоје извесне разлике између *notaries public* који поступају широм земље, односно у провинцији, и оних који делују на подручју града Лондона. У провинцијама нотарске послове најчешће обављају *solicitors*, правници „опште праксе“. Они присуствују састављању докумената и уговора, чувају оригинални други примерак (тзв. протокол) и касније на захтев странке издају копију.²⁸⁴ *Notaries public* немају могућност састављања исправа са карактером јавне исправе, те се њихова овлашћења више крећу у домену приватног права и приватних послова, а томе у прилог говори и чињеница да они уопште не морају бити дипломирани правници, већ стручњаци из других професија.²⁸⁵ Међутим и једни и други морају да положе посебно организовани стручни испит из области права и буду именовани од стране *Court of Faculties of the Archbishop of Canterbury*, ако испуњавају критеријуме по питању моралних карактеристика и имају одређени степен разумевања права, а подређени су у свом раду *Master of the Faculties*.²⁸⁶

Scrivener notaries су посебна врста нотара који послове обављају само у Лондону и околини, а карактеристично је да су најсличнији латинском типу нотара јер имају шира овлашћења од нотара у провинцијама. За разлику од већине *notaries public*, они не могу да врше послове као правни заступници (*solicitors*).²⁸⁷ Све до 1999. године имали су ексклузивно право да обављају нотарске послове у Лондону, када су тај монопол изгубили. Да би обављали ову делатност, морају да испуне строге услове по питању правничког образовања и стажа, познавања страних језика и упоредног права, због чега их има веома мало, а онда добијају могућност да састављају исправе, издају пуномоћја, баве се пословима из области наслеђивања, шпедиције, откупа акција и обвезница, оверавају документа, преписе и копије истих.²⁸⁸ Ипак, они нису особе јавне вере, немају статус

²⁸³ Д. Кнежић-Поповић, Љ. Дабић, *Јавно бележничтво у европским земљама*, у: Шаркић Н. (прир.), *О јавном бележнику – нотару*, Београд, 2004, стр. 94.

²⁸⁴ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 78.

²⁸⁵ Д. Кнежић-Поповић, стр. 344.

²⁸⁶ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 78.

²⁸⁷ Преузето са: <https://www.thenotariessociety.org.uk/pages/what-is-a-notary>. Приступ: 29. 12. 2019.

²⁸⁸ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 77.

јавног службеника, а њихове исправе и поред велике доказне снаге немају карактер јавне исправе, по чему се и разликују од латинских нотара.²⁸⁹

У САД-у постоје такође public notaries, али су они државни службеници именовани од стране владе или законодавног тела савезних држава.²⁹⁰ Овде нотари имају улогу пре свега аутентичног сведока приликом закључења одређених правних послова, те стога они могу да раде без било каквог познавања права.²⁹¹ Процењује се да их има чак око 4 милиона. Њихова улога сведена је на присуство састављању докумената, потврђују да су одређене радње предузете, гарантују аутентичност потписа, чувају акте пред њима сачињене, али не могу састављати документе нити давати правне савете.²⁹²

2. Државни нотаријат

Државни нотаријат, као посебан модел бележништва, није заступљен у великом броју држава. Неке од њих су Немачка, Швајцарска, Португал и Руска Федерација,²⁹³ али ни у њима ово није једини тип нотаријата.

Као пример државног нотаријата најчешће се у литератури наводи немачко право, где су постојале три врсте нотара: искључиви нотар, нотар-адвокат и нотар као државни службеник. У различитим деловима Немачке поступају различити државни бележници. Најраспрострањенији су латински нотари, чије учешће немачко право захтева код свих правних трансакција код којих је неопходно обезбедити виши ниво правне сигурности, тако да је улога нотара да обезбеде поверење у правну ваљаност предузетих послова. Они саветују странке о свим правним аспектима послова који се закључују, припремају потребну документацију, састављају и потврђују уговоре и воде рачуна о поштовању свих

²⁸⁹ Д. Кнежић-Поповић, *op. cit.* стр. 345.

²⁹⁰ С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 79.

²⁹¹ Т. Дивјакоски, *Улогата на нотарите во вонпарничната постапка и постапката за извршување во правото на Република Македонија*, магистерски труд, Правен факултет Кичево, Дисперзирани студии Битола, Битола, 2019, стр. 12.

²⁹² С. Аврамовић, *op. cit.* стр. 80.

²⁹³ Д. Кнежић-Поповић, Љ. Дабић, *op. cit.* стр. 94.

процедуралних захтева које те правне трансакције захтевају, а документа која састављају и потврђују имају највиши ниво доказне снаге.²⁹⁴

У савезној држави Баден-Виртемберг јавнобележничку делатност обављали су само нотари као државни службеници.²⁹⁵ Они су историјски реликт посебне врсте нотара који је у Бадену установљен још почетком 19. века,²⁹⁶ и представљају одступање од уобичајеног латинског система нотаријата који познају остале савезне земље у Немачкој.²⁹⁷ Око 500 државних бележника (Beamten-Notar) редовно је било запослено у владиним агенцијама и канцеларијама и обављало нотарске послове.

У државном бележничтву нотар је државни службеник и врши послове које му према расподели државних надлежности припадају.²⁹⁸ Уређење нотаријалне службе у Савезној Републици Немачкој остварено је посебним Законом о нотарском уређењу (Bundesnotarordnung – BNotO).²⁹⁹ Параграфом 1. овог закона одређено је да су нотари независни носиоци јавних функција за оверавање правних послова и вршење других послова у сфери превентивне судске јурисдикције у савезним државама (федералним јединицама). У § 5. BNotO предвиђено је да нотар може постати лице које испуњава услове који се захтевају за избор судија, уз задовољавање захтева у погледу његових личних квалитета и способности, прописаних § 6. овог закона. Нотар је близак функцији судије, па су и прописане накнаде за његов рад усклађене са накнадама у правосуђу.³⁰⁰

У овом моделу нотаријата, бележници су подвргнути под јавноправни режим пословања, међутим иако су самостални и независни у свом деловању они имају статус

²⁹⁴ Штитећи интересе странака и опште интересе, кроз обезбеђење законитости правних послова и пружањем правне помоћи и савета странкама, те предузимања радњи усмерених на спровођење уписа у регистар непокретности или привредни регистар, нотар делује превентивно јер спречава наступање спорова и вођење судских поступака, чиме се ублажава оптерећење правосудног апарата. То се додатно постиже и бављењем арбитражом, спровођењем добровољних поступака мирења, и обављањем значајних послова у области наслеђивања. R. Geimer, *The circulation of notarial acts and their effect in law, XXIII. International Congress of Latin Notarie*, Athens, 2001, стр. 7–9.

²⁹⁵ Д. Кнежић-Поповић, *op. cit.* стр. 346.

²⁹⁶ *Ibid.* стр. 347, фус. 24.

²⁹⁷ C. Wolf, *Notaries in Germany*, in: Wendler, M. Tremml, B. Buecker, B. (eds.), *Key Aspects of German Business Law*, 3rd edition, Berlin-Heidelberg, 2006, стр. 115.

²⁹⁸ Д. Хибер, *op. cit.* стр. 21.

²⁹⁹ Закон је донет 1937. године. Последња измена: 30. 11. 2019. <https://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/>. Приступ: 28. 03. 2020.

³⁰⁰ И. Бабић, *Нотарско право*, Power Point презентација; преузето 14.11.2019. <https://vdocuments.site/notarsko-pravo-568781697de51.html>.

државних службеника, а запошљава их и плаћа држава.³⁰¹ Поступали су по истим правилима поступка и правилима о наплаћивању накнада који су прописани савезним законима, и били су под јавноправним режимом пословања.³⁰² Делокруг послова које су обављали био је веома широко постављен. Неки од најзначајних су састављање разних врста правних послова, као и овера потписа, рукознака и преписа.³⁰³ Могли су да оверавају закључке са састанака, предузимају попис имовине и инвентар заоставштине, да изврше пријем протеста (менице), да достављају изјаве, издају потврде о правним чињеницама. Такође, бавили су се посредовањем.³⁰⁴ Нотари могу да дају савете странкама приликом састављања исправа, при чему морају да подједнако воде рачуна о интересима свих учесника у поступку, те да их заступају пред судом и органом управе у вези са састављеним исправама. Обављали су и све послове који су у другим деловима Немачке били у надлежности оставинских судова, као и депозитне послове. Њихова основна функција је да штитећи права грађана штите правни поредак и спречавају непоштовање закона.³⁰⁵

Од 1. јануара 2018. године нотари у Баден-Виртембергу прешли су из јавноправног у приватноправни режим пословања и самостално обављају нотарску делатност.

3. Најзначајније разлике између латинског, англосаксонског и државног нотаријата

Између латинског, англосаксонског и државног нотаријата могу се уочити извесне сличности, али су много веће разлике које их диференцирају.

У нормативном погледу, латински и државни нотаријат карактеристични су за европско-континентално право које се заснива на писаним правним нормама, док је англосаксонски нотаријат везан за државе *common law* система, што битно опредељује и њихову природу, као и као и какав је значај појединих послова који су у њиховој

³⁰¹ Д. Кнежић-Поповић, *op. cit.* стр. 348.

³⁰² *Ibid.* стр. 347–348.

³⁰³ Ј. Салма, *op. cit.* стр. 51.

³⁰⁴ *Ibid.*

³⁰⁵ Н. Велески, *Овластувањата на нотарите со посебен осврт во Република Македонија*, магистерски труд, Кичево, 2018, стр. 28.

надлежности. Латински бележници доминирају у континенталној Европи и многа права познају само овај тип бележништва, док се државни нотаријат јавља само у неколико држава, при чему ни у једној није једини његов вид.

Статусно гледано, између ових врста бележништва уочавају се значајне дистинкције. У систему државног нотаријата, бележници имају статус државних службеника које запошљава и плаћа држава, те су подвргнути јавноправном режиму пословања. С друге стране, латински бележници и *notaries public* имају своје канцеларије у којима врше своју делатност која је од јавног значаја. Нису у радном односу са државом, не примају плату, већ за послове које обављају наплаћују накнаду од странака.

Даље разликовање огледа се у условима за избор, те се јасно уочава да су дефинисани услови за избор строжи код латинског, него код англоамеричког типа нотаријата, док је државни нотаријат позициониран негде између њих, али опет ближи нормама латинског система. Јавни бележник латинског типа мора да буде дипломирани правник са значајним искуством у правној струци и лице високих моралних квалитета, које је положило сложене стручне испите. Мора уз то да испуни и бројне техничке услове, па се тако захтева да има наменски сређен и опремљени простор и претходно осигурање од штете коју би могао да проузрокује странкама приликом обављања делатности. Овако строги услови нису предвиђени у англоамеричком систему. Нотар је у Енглеској, као типичном представнику англосаксонског типа нотаријата, или дипломирани правник који се искључиво бави бележничким пословима или представник неке друге правничке професије (најчешће адвокат), а поједине нотарске послове чак може да обавља представник професије која уопште није правничка.³⁰⁶ Формални услови које генерално морају да испуне нотари свде се на положени стручни испит и поседовање моралних квалитета, али је широк распон у погледу осталих услова који се захтевају, будући да се за различите представнике нотарске делатности они различито и постављају. У државном нотаријату, као услов за избор нотара обавезно је поседовање правничког образовања, уз испуњеност других формалних услова који се траже за избор судије. Дакле, нотари су

³⁰⁶ У овом последњем случају може се закључити да му се послови из делокруга бележништва поверавају управо ради успешног обављања његове претежне и главне делатности – на пример, лицима која се баве прометом некретнина може да буде омогућено да овере пуномоћје за закључење правног посла у вези са непокретностима.

стручњаци у области права, али се ипак не тражи тако висок ниво посебних квалификација као за латинске нотаре у смислу да не полагају посебан јавнобележнички испит.

Надаље, улога континенталних јавних бележника је јасније дефинисана и утврђена него улога енглеских јавних бележника.³⁰⁷ То се најбоље види код делокруга послова који обављају и значаја које предузете правне радње имају. Латински нотаријат је служба од јавног поверења којој је држава поверила вршење појединих јавних овлашћења, који су иначе у ингеренцији државе. Они имају велики значај у правном животу и имају широка овлашћења, а најзначајнији део њихове делатности представља састављање, потврђивање и издавање исправа којима се признаје снага јавне исправе. То у англосаксонском систему није случај. Исправе које они издају, с обзиром на то да се овај систем заснива на обичајном праву, немају доказну снагу јавне исправе.

Док је делатност латинских и државних нотара првенствено везана за правни промет у оквиру своје земље, дотле су најзначајнији послови које нотари у Великој Британији предузимају везани за међународни правни промет, с тим што имају извесна, прилично уска овлашћења и у пословима унутрашњег правног промета (узимање заклетви, овера потписа, издавање пуномоћја, припремање исправа за промет непокретности и за наслеђивање). Једино *scrivener notaries* имају шира овлашћења, која се приближавају онима која имају латински нотари, али ни исправе које они издају немају снагу јавне исправе.

У државном типу нотаријата, с обзиром на њихову службеничку улогу, нотарима је поклоњено поверење за деловање у широкој сфери. И овде нотари састављају исправе о правним пословима, врше послове овере, издавања потврда, али они могу и да поступају као адвокати и делују пред судом у име странака и заступају их, а то је једна од главних разлика у погледу делатности у односу на многе земље у којима постоји латинско бележништво, где таква улога нотара (осим у појединим државама), не постоји. Као и латински нотари, и они могу да спроводе оставинске поступке, за разлику од англосаксонских нотара, за које држава није предвидела да им се може поверити спровођење овог поступка.

³⁰⁷ М. Lightowler, *op. cit.* стр. 41.

На основу свега изнетог, може се рећи да је пример организације бележництва у облику латинског нотаријата на неки начин средње решење у односу на друга два наведена,³⁰⁸ нарочито када је реч о обиму послова који су у њиховој надлежности. Без сумње, англосаксонски јавни бележници немају тако велики значај као што имају бележници у друга два система.³⁰⁹ С друге стране, иако начелно латински бележници имају нешто ужи круг овлашћења од државних нотара који су постојали у Немачкој, што је условљено тиме да је државни нотар представник државне власти и има статус државног службеника, ипак је њихов значај веома велики, јер латински бележник, као самосталан и независтан стручњак, на основу високих квалификација и под властитом одговорношћу, на професионалан начин обавља делатност којом штити и интересе клијената, а и јавне интересе, за које је велико питање да ли би држава сама могла да заштити на адекватан начин.

³⁰⁸ У том смислу и: Д. Кнежић-Поповић, Љ. Дабић, *op. cit.* стр. 94.

³⁰⁹ К. Carpon, *Jedini povod za očajanje među nizozemskim bilježnicima?*, *Javni bilježnik*, бр. 35/2011, стр. 11–12.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Латински нотаријат прешао је дугачак, многовековни пут од приватних писара до његовог коначног уобличења у службу од јавног поверења, којој се поверава вршење јавних овлашћења. Први приватни писари извршавали су само техничке задатке, без детаљнијег упуштања у поступак и елементе састављања исправе, како је то случај данас. Најзначајнији преокрет у развоју нотаријата, када оно добија значајне обресе савременог јавног бележништва, дешава се у средњовековној Француској, када им се легислативним путем поверава вршење јавних овлашћења. Латински систем нотаријата коначно се формира у доба Наполеона, када нотар постаје државни службеник снабдевен јавним овлашћењима, чија исправа има снагу јавне исправе.

Иако су се у различитим правним системима развијали и други типови нотаријата, латински бележник остао је доминантан тип бележништва у највећем броју земаља, а нарочито када је реч о државама које припадају европско-континенталној породици права. Такав је случај и код нас.

Јавни бележник – нотар је учени правник који своју делатност обавља као самосталан и независан носилац јавнобележничке професије, и то представља једно од основних начела јавнобележничке делатности. Без обзира на минималне разлике које у зависности од земље до земље одликују латинског нотара, карактеристике које представљају његову срж свакако су незаобилазне у његовом одређењу код сваке од њих. Главна одлика јавнобележничке делатности латинског типа јесте да нотар обавља службу од јавног поверења која има карактер јавне службе. Осим тога, нотарска професија је слободна професија, а нотари наплаћују трошкове и награде од странака, те лично одговарају за своје и поступање својих запослених приликом обављања нотарских послова.

Делатност нотара чине састављање, потврђивање и издавање нотарских исправа, нотарске овере, нотарске потврде, примање исправа, новца, хартија од вредности, драгоцености у депозит, те обављање послова делегираних од стране судова. Притом, послови са нотарским исправама најзначајнији су део нотарске делатности. Ипак, састављање исправа о правним пословима од стране бележника, у форми јавнобележничког записа, као најстрожој форми, предвиђено је само у неколико случајева,

те је ова јавнобележничка форма веома ретка у пракси. Тиме је сужена могућност јавним бележницима да пруже потпунију заштиту уговорним странама приликом састављања садржине правног посла, јер у поступку солемнизације они само потврђују садржину уговора, а не учествују у његовом сачињавању. Мислимо да има места да се за још неке уговоре пропише обавеза закључивања у форми јавнобележничког записа, а пре свега код уговора о доживотном издржавању, јер је искуство показало да је могућност различитих видова злоупотреба код овог уговора веома изражена. Када су у питању делегирани послови, сматрамо да би Законом о ванпарничном поступку експлицитно, као што је то случај са оставинским поступком, требало предвидети могућност поверавања још неких ванпарничних поступака, као што су поступак за уређење међа, поступак за уређење управљања и коришћења заједничким стварима, те поступак за деобу заједничких ствари или имовине.

Значај јавнобележничке службе је многострук. Високи захтеви које нотари морају да испуне, пре свега када је реч о правничком знању и искуству и моралним квалитетима, гарант су за учеснике у нотаријалном поступку и трећа лица да ће њихова права бити заштићена. Строги услови за избор бележника, сматрамо, доприносе и подизању угледа ове професије код грађана. Нотар, понашајући се као непристрасни заступник интереса свих странака, кроз савете, упозорења, контролу одговарајуће способности за предузимање правних послова и постојања слободне и озбиљне воље, даје значајан допринос правној сигурности како учесника, тако и општој правној сигурности, чиме доприноси стабилности правног система. Контролишући законитост приликом закључења уговора о промету непокретности, увидом у одговарајуће евиденције, нотари спречавају вишеструки промет једне исте непокретности, као дугогодишњег великог проблема у нашој пракси. Вршењем своје делатности, нотари остварују и функцију превентивног правосуђа, спречавајући потенцијалне спорове и судске поступке, доприносећи тако растерећењу судова.

Све земље настале распадом СФР Југославије утемељиле су своје нотаријате на принципима латинског нотаријата. Приметна је велика сличност у законској регулативи ових земаља по бројним питањима. Слични су услови које кандидати треба да испуне да би били именовани за бележнике и поступак именовања, као и одговорност нотари за повреде јавнобележничке дужности. У погледу делокруга јавнобележничких послова

такође се може запазити велика сличност у законодавним решењима. Разлике постоје само у појединим сегментима. Као дистинкција у делатности нотара може се уочити у праву Словеније и Хрватске могућност да нотари заступају странке у поступцима пред судовима, ако су они у непосредној вези са исправама које су сачинили, и том приликом имају права и обавезе адвоката. Такође, у праву Хрватске, нотари учествују у поступку извршења доносећи решења о извршењу на основу веродостојне исправе, што у другим правима није предвиђено. Словеначко право је једино у којем се спровођење оставинских поступака не може поверавати нотарима, али зато они имају могућност да разведу брак супружника без деце над којом се врши родитељско право, по њиховом споразумном предлогу. Треба очекивати да се у будућности делокруг нотарских послова ширити, те да ће и у другим државама у региону нотари законодавним реформама добити нека од ових овлашћења. Поверавање споразумног развода брака нотарима у нашем праву вероватно ће бити један од тих корака у блиској будућности.

Попис коришћене литературе

1. Аврамовић Сима, Правноисторијски аспекти нотаријата, у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 41–86.
2. Бабић Илија, *Нотарско право*, Power Point презентација; преузето 14. 11. 2019. <https://vdocuments.site/notarsko-pravo-568781697de51.html>.
3. Bikić Enes, Radović Miraš, Suljević Sefedin, *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010.
4. Боровчанин Сњежана, Надлежност нотара, *Годишњак студената*, бр. 1, 2013, 64–81.
5. Велески Никола, *Овластувањата на нотарите со посебен осврт во Република Македонија*, магистерски труд, Правен факултет Кичево, Кичево, 2018.
6. Vigier-Moreno Francisko, Legal Translation and Interpreting in the UK Today, in: *Researching Language and the Law: Textual Features and Translation Issues*, Bern, 2010, 229–243.
7. Vrcić Ivana, *Institut javnog bilježništva osvrtnom na promet nekretnina u latinskom tipu notarijata*, завршни рад, Правни факултет у Загребу, Загреб, 2018.
8. Вулетић Владимир, Латински нотаријат – темељи и изградња, *Правни живот*, бр. 12, 2012, 61–78.
9. Geimer Reinhold, The circulation of notarial acts and their effect in law, *XXIII. International Congress of Latin Notarie*, Athens, 2001, 1–67.
10. Дивјакоски Томислав, *Улогата на нотарите во вонпарничната постапка и постапката за извршување во правото на Република Македонија*, магистерски труд, Правен факултет Кичево, Дисперзирани студии Битола, Битола, 2019.
11. Dika Mihajlo, "Izvanparnična" i koncilijatorska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata* i *de lege ferenda*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 59, (6), 2009, 1153–1177.
12. Дракић Гордана, Нормативно уређење установе јавног бележништва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4, 2014, 201–215.
13. Ђурђевић Дејан, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, Досије студио.

14. Ђурђевић Дејан, *Јавни бележници – ко су и шта раде*, Београд, 2014, Јавнобележничка комора Србије.
15. Ђурђевић Дејан, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, у: Стеван Лилић (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, књига 1, Београд, 2011, стр. 433–448.
16. Д. Ђурђевић, Јавнобележнички акти, у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 109–145.
17. Živković Miloš, Živković Vesna, О увођењу јавног бележничтва у Србији, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 63, (2), 2013, 433–448.
18. Zimmermann Stefan, Schmitz-Vornmoor Andreas, Јавнобележничка служба у Европској унији, филозофија струке и трендови развоја, хармонизација и уједначавање, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, бр. 59, (6), 2009, 1217–1250.
19. Јакшић Александар, Нотаријат као јавна служба; у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, 88–106.
20. Јанчић Меланија, Значај и улога јавног бележника у наследном праву, *Култура полиса*, бр. 33, 2017, 451–465.
21. Караникић Мирић Марија, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, *Правни живот*, бр. 10, 2014, 559–583.
22. Кнежић-Поповић Драгана, Правна природа јавног бележничтва, *Правни записи*, бр. 2, 2010, 339–363.
23. Кнежић-Поповић Драгана, Дабић Љубиша, Јавно бележничтво у европским земљама, у: Шаркић Небојша (прир.), *О јавном бележнику – нотару*, Београд, 2004, Глосаријум.
24. Кораћ Велибор, Концепција закона о нотарима Црне Горе, *Harmonius*, 2014, 119–148.
25. Кузмановић Бојан, Појам, историјски развој и значај јавног бележничтва, *Билтен Републичког јавног правобранилаштва*, бр. 4, 2012, Београд, 80–88.

26. Лазаревић Драгољуб, *Коментар Закона о јавном бележничтву са регистром појмова и прилозима*, Београд, 2016, Пословни биро.
27. Leković Gorjana, *Nacrt Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2017. <http://cemi.org.me/wp-content/uploads/2017/05/Notarijat-u-Crnoj-Gori.pdf>, преузето: 02. 11. 2019. године.
28. Lightowler Michael, E-commerce for Notaries in England & Wales, *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, 4, 2007, 41–44.
29. Милутиновић Јасмина, Особености јавног бележничтва у Републици Србији, *Бранич*, бр. 1–4, 2016, 21–44.
30. Oruč Esad, Savremene tendencije u razvoju institucije notara, *Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, Vol. 8, Issue 4, 2011, 133–151.
31. Oruč Esad, Huseinspahić Ajdin, Čolak Elvir, Значај нотараске службе у процесу приближавања европским standardima правне сигурности, *Међународна научна конференција „Јавни и приватни аспекти нужних правних реформи у БиХ: Koliko daleko možemo ići?“*, зборник радова, Tuzla, 2013, 651–666.
32. Пантелић Никола, Послови јавног бележника у правном систему Краљевине Југославије, *Правни инструктор*, бр. 28, 2012, 20–22.
33. Ријавец Весна, Улога нотара у грађанском праву Словеније, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1, година LVIII, 2010, 108–129.
34. Салма Јожеф, Конвергенција европског нотаријалног права, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2, 2012, 37–60.
35. Seger Christian, Lex est quod notamus: О увођењу латинског нотаријата у транзијским земљама Источне и Југоисточне Европе, *Nova pravna revija*, бр. 1–2, 2010, 21–30.
36. Селаковић Никола, Корени латинског типа нотаријата, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3, 2017, 153–166.
37. Стојановић Наташа, О (не)оправданости поверавања развода брака јавним бележницима, у: *"Универзално и особено у праву"*, зборник радова са међународног научног скупа, Том II, Косовска Митровица, 2018, 289–311.
38. Стојановић Наташа, Шта доносе ново измене и допуне Закона о наслеђивању Републике Србије, *Право – теорија и пракса*, бр. 7–9, 2015, 10–24.

39. Стојановић Наташа, Видић-Трнинић Јелена, *Поступак за расправљање заоставштине у Србији*, Ниш, 2015, Правни факултет, Центар за публикације.
40. Томић Зоран, Општа јавноправна обележја нотаријата, у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 189–220.
41. Трговчевић Прокић Милена, Поступак именовања и разрешења јавног бележника, *Правни живот*, бр. 11, 2013, 713–729.
42. Трговчевић Прокић Милена, *Овлашћења јавног бележника*, Београд, 2007, Службени гласник.
43. Хибер Драгор, Појам бележника (нотара) и бележничког (нотаријалног) права, у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 9–35.
44. Carpon Kees, Jedini povod za očajanje među nizozemskim bilježnicima?, *Javni bilježnik*, бр. 35/2011, 5–12.
45. Црњански Владимир, *Извршност јавнобележничког записа*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, 2018.
46. Wolf Christian, Notaries in Germany, in: Wendler, M. Tremml, B. Buecker, B. (eds.), *Key Aspects of German Business Law*, 3rd edition, Berlin-Heidelberg, 2008, 351–361.

Попис коришћених електронских извора

1. <https://vdocuments.site/notarsko-pravo-568781697de51.html>. Приступ: 14. 11. 2019.
2. <https://evem.gov.si/info/podpogoji/drugiPogoj/13926/prikaziDrugiPogoj/>. Приступ: 25. 03. 2020.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Notary_public. Приступ: 29. 12. 2019.
4. <http://notarrs.com/unija/pdf/MEDJUNARODNA%20UNIJA%20NOTARA.pdf>.
Преузето: 11. 08. 2019.
5. <http://cemi.org.me/wp-content/uploads/2017/05/Notarijat-u-Crnoj-Gori.pdf>. Преузето:
02. 11. 2019. године.

6. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:C0i3gtVcyoYJ:www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Default.aspx%3FDepartmentID%3D9%26NewsID%3D10273+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=rs&client=firefox-b-d>. Преузето: 10. 08. 2019.
7. <https://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/>. Приступ: 28. 03. 2020.
8. <https://www.thenotariessociety.org.uk/pages/what-is-a-notary>. Приступ: 29. 12. 2019.

Попис коришћених правних прописа

1. Закон за нотаријатот Републике Северне Македоније, *Службен весник на РМ*, бр. 72/2016, 142/2016 и 233/2018.
2. Закон о ванпарничном поступку Републике Србије, *Службени гласник СРС*, бр. 25/1982 и 48/1988 и *Службени гласник РС*, бр. 46/1995 – други закон, 18/2005 – други закон, 85/2012, 45/2013 – други закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – други закон.
3. Закон о јавним бележницима Краљевине Југославије, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 20/1930, 22/1931 и 72/1931.
4. Закон о јавном бележништву Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 44/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.
5. Закон о јавном билежништву Хрватске, *Narodne novine*, бр. 78/1993, 29/1994, 162/1998, 16/1998, 16/2007, 75/2009 и 120/2016.
6. Закон о наслеђивању Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015.
7. Закон о наслеђивању Хрватске, *Narodne novine*, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013, 33/2015 и 14/2019.
8. Закон о notariatu Slovenije, *Uradni list RS*, št. 13/1994, 48/1994, 82/1994, 83/2001, 73/2004, 98/2005, 17/2006, 115/2006, 33/2007, 45/2008 и 91/2013.
9. Закон о notarima Brčko Distrikta BiH, *Službeni glasnik BD*, бр. 9/2003 и 17/2006.
10. Закон о нотарима Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 86/2004, 2/2005, 74/2005, 76/2005, 91/2006, 37/2007, 74/2007 – одлука Уставног суда, 50/2010, 78/2011, 20/2014, 68/2017 и 82/2019.

11. Zakon o notarima Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije BiH*, бр. 45/2002 и 30/2016 – одлука УС.
12. Закон о нотарима Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 68/2005 и *Службени лист ЦГ*, бр. 49/2008, 55/2016 и 84/2018.
13. Закон о оверавању потписа, рукописа и преписа Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 93/2014, 22/2015 и 87/2018.
14. Закон о промету непокретности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015.
15. Закон о поступку уписа у катастар непокретности и водова Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 41/2018, 95/2018 и 31/2019.
16. Јавнобележнички пословник, *Службени гласник РС*, бр. 62/2016, 66/2017, 48/2018 и 54/2018.
17. Obligacijski zakonik Slovenije, *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.
18. Породични закон Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.
19. Ustav Republike Slovenije, *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS 68, 66/00 – UZ 80, 24/03 – UZ 3a, 47, 68, 69/04 – UZ 14, 69/04 – UZ 43, 69/04 – UZ 50, 68/06 – UZ 121, 140, 143, 47/13 – UZ 148, 47/13 – UZ 90, 97, 99 in 75/16 – UZ 70a.

Сажетак и кључне речи

Јавно бележништво представља нову форму у нашем правном систему. Корени му сежу у далекој прошлости, али се о нотару у савременом смислу може говорити од његовог увођења и правне регулативе у Француској. У Републици Србији доношењем Закона о јавном бележништву прихваћен је латински тип јавног бележништва. Из тих разлога постоји потреба да се тај облик његов постојања детаљније објасни. Циљ мастер рада јесте анализа латинског типа јавног бележника. Методи истраживања који су примењени у писању овог рада јесу нормативни метод, историјскоправни метод и упоредноправни метод, а употребљена је и домаћа и страна литература као и домаћи и страни законски прописи.

Полазећи од постављеног циља на самом почетку рада дата је историјска генеза постанка модерног латинског нотара. Потом су обрађене најупечатљивије карактеристике латинског бележника. Представљена су и начела јавнобележничке делатности и то како кроз законске норме тако и кроз конкретна решења у пракси. Посветили смо се и његовој улози и значају у правном животу. Знатан део рада посвећен је условима и поступку именовања као и разлозима за престанак обављања јавнобележничке делатности. Затим самој делатности јавних бележника, као и одговорношћу којој они подлежу. Анализиране су јавнобележничке исправе, послови поверени јавном бележнику и јавнобележнички депозит. Све ове области обрађене су и у праву Републике Хрватске, Северне Републике Македоније, Републике Словеније, Црне Горе и Босне и Херцеговине. На овај начин могу се уочити сличности и разлике правне регулативе ове области у овим земљама у односу на Републику Србију и то како у погледу правних норми тако и у погледу праксе. Све то ради што бољег разумевања латинског типа нотаријата. На крају су указане и сличности и разлике између англосаксонског, државног и латинског бележништва.

Кључне речи: јавно бележништво, латински тип бележника, улога и значај јавних бележника, делатност и одговорност јавних бележника.

Summary and key words

Latin type of notary

Public notarial service is new to the Serbian legal system. Though the notarial service as such is rooted long in the past, the modern-age notaries public originated and were first regulated in France. Serbian current Public Notaries Act enforced the Latin type notarial system. This paper shall elaborate further on the characteristics and qualities of this type of notarial system. The methodology that has been applied is normative research, historical approach and comparative law methodology.

The very beginning of this paper pertains to the origins and historical development of the contemporary Latin public notary. It deals further with the most significant characteristics of the Latin notarial system. It discusses the fundamental principals of the notarial field, through legal norms and concrete, practical solutions alike. The significance and role of public notaries in the legal system was also elaborated on. A major part of the paper describes the process and preconditions of appointing the public notaries as well as the circumstances for not renewing the appointment. The competences and regulation of the field have been analyzed, as well as the scope of affairs under the public notaries' jurisdiction, their fees and notarized documents. The abovementioned areas have also been described in the legal systems of the Republics of Croatia, North Macedonia, Slovenia, Montenegro and Bosnia and Hercegovina. The paper compares and contrasts similarities and differences between the legal norms and their public implications between them, with the aim of shedding light on the Latin notarial system. In the end, the paper concludes with the comparison of Anglo-Saxon, state and Latin notarial systems.

Key words: public notarial system, Latin notarial system, the significance and role of public notaries, the competences and jurisdiction of public notaries.

Биографија аутора

Марија Јовановски рођена је 13. априла 1993. године у Лесковцу. Основну школу „Вук Караџић“ и средњу Економску школу „Ђука Динић“ завршила је у Лесковцу. Носилац је дипломе Вук Караџић. Правни факултет у Нишу као прворангирана уписала је школске 2012/2013 године и на истом дипломирала са просечном оценом 9,58. У току студирања за постигнути успех добијала је награде фонда за младе таленте града Лесковца. Школске 2018/2019 године уписала је мастер студије на Правном факултету у Нишу, општи смер, ужа грађанскоправна област и успешно положила све испите са просечном оценом 10,00. Полазник је Правне клинике за заштиту од дискриминације, организоване од стране Правног факултета Универзитета у Нишу у сарадњи са Канцеларијом Високог комесара Уједињених нација за људска права. Од априла 2018. године ради у Основном суду у Лесковцу као приправник-волонтер. Након обављеног приправничког стажа планира да положи правосудни испит и посвети се пракси, а и научном раду. Поседује знање енглеског језика и нижи ниво немачког језика као и вештине рада на рачунару.